

Crna Gora
Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

Adresa: Bulevar sv. Petra Cetinjskog 130,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 234 197
www.mmp.gov.me

Crna Gora
Ministarstvo, ljudskih i manjinskih prava

IZVJEŠTAJ

o realizaciji Akcionog plana za 2022. godinu radi sprovođenja Strategije manjinske politike 2019-2023

Podgorica, mart 2023. godine

SADRŽAJ

UVODNI REZIME	5
INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA	15
Oblast 1. Obrazovanje	17
Oblast 2. Zapošljavanje	22
Oblast 3. Kultura i identitet	24
Oblast 4. Politička participacija	40
Oblast 5. Specifične mjere	42
TABELA REALIZOVANIH AKTIVNOSTI AP	44
PREPORUKE	87

I.

UVODNI REZIME

Crna Gora je ustavno definisana kao građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Ustav Crne Gore daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda i potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu. Crna Gora, kao nezavisna i međunarodno priznata država, članica Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN) i NATO-a i zemlja kandidat za pristupanje Evropskoj uniji kao punopravna članica (u daljem tekstu: EU), shodno svojim međunarodno preuzetim obavezama koje proizilaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, ratifikacije međunarodnih sporazuma, a posebno ratifikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, obavezna je da, na bazi ustavnih odredbi i osnovnih rješenja datih u **Zakonu o manjinskim pravima i slobodama**, utvrdi **Strategiju manjinske politike** (u daljem tekstu: „Strategija”), kao osnovni planski dokument koji definiše politiku Vlade Crne Gore u oblasti poštovanja i zaštite prava manjinskih naroda (u daljem tekstu: „Manjine”) i drugih manjinskih nacionalnih zajednica

Vlada Crne Gore je na 128. sjednici od 04.07.2019. godine, donijela Strategiju manjinske politike 2019-2023, sa pratećim Akcionim planom za 2019-2020 godinu, čijim će se sprovođenjem nastaviti očuvanje multikulturalnog bogatstva Crne Gore i dalje unaprijeđivati uslovi života manjina u Crnoj Gori. Istekom roka na koji je prvi Akcioni plan donijet, pripremljen je novi Akcioni plan za period 2021-2022.

Strategija manjinske politike 2019-2023, sa pratećim akcionim planovima, predstavlja osnovni planski dokument koji definiše politiku Vlade Crne Gore u oblasti poštovanja i zaštite prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Strategijom

manjinske politike, u skladu sa uporedno-pravnim i međunarodnim standardima, definišu se mjere za sprovođenje Zakona o manjinskim pravima i slobodama i unapređivanje uslova života manjina, u cjelini, koje su državni organi dužni postepeno da realizuju u periodu implementacije dokumenta.

Prva Strategija manjinske politike je usvojena 2008. godine na period od 10 godina. Pomenuta Strategija, kao i ovaj dokument, predstavljaju planski akt kojim Vlada Crne Gore definiše mjere za sprovođenje *Zakona o manjinskim pravima i slobodama*, ali i ostalih srodnih zakonskih propisa, kao i unapređivanja uslova života manjina

Novom Strategijom, koja će biti ograničena na period od 5 godina, se postavlja novi okvir za unapređenje postojećeg stanja. Crna Gora je napravila značajne korake kako u postavljanju normativnog okvira, tako i prilikom implementacije pravnih propisa. Time je nastavljeno uvažavanje realnosti o multikulturalnom bogatstvu Crne Gore. Prostora za dalji napredak ipak ima. Život pred crnogorskim društvom nove izazove u pogledu jačanja multietničnosti i multikulturalnosti

Vlada Crne Gore je, na predlog Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava, na sjednici održanoj 15. jula 2021. godine, usvojila Akcioni plan za sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023 za period 2021-2022 godina (AP).

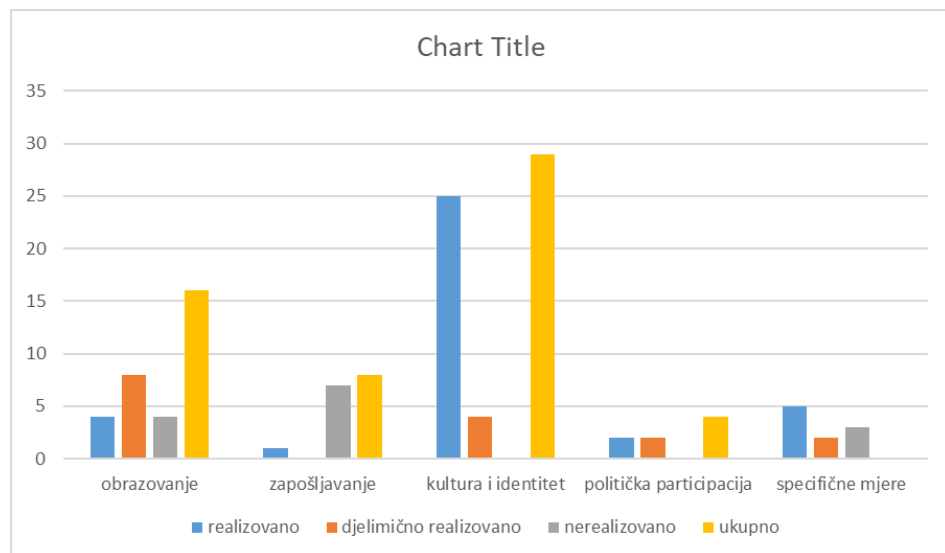
1. Stepen realizacije.

Akcioni plan Strategije manjinske politike 2021/2022 sadrži definisane relevantne aktivnosti, indikatore rezultata, nadležne institucije, predviđene rokove za realizaciju aktivnosti, kao i finansijsku konstrukciju za realizaciju strateškog dokumenta.

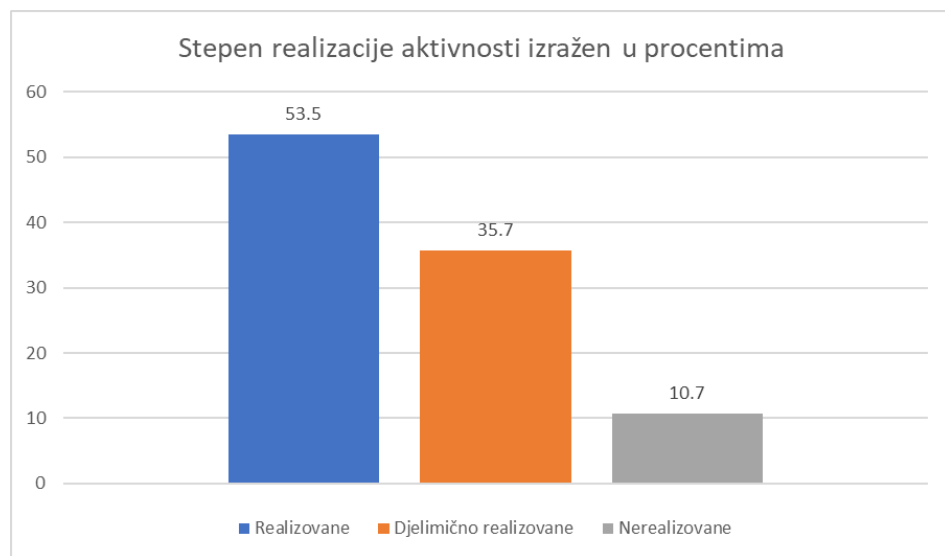
Akcioni plan brojao je ukupno 67 aktivnosti čiji su nosioci bili institucije, lokalne samouprave, nacionalni savjeti i nevladine organizacije. U 2021. godini realizovane su 37 aktivnosti tj. 55.3 % od ukupnog broja, djelimično realizovanih je bilo 16 tj. 24.1 % od ukupnog broja aktivnosti a nerealizovano je 14 aktivnosti tj. 20.6% od ukupnog broja planiranih aktivnosti.

U periodu za 2022. godinu akcioni plan je brojao 56 aktivnosti od kojih je 30 realizovano tj. 53.5 % od ukupnog broja, 20 djelimično realizovano tj 35,7 % od ukupnog broja i 6 nerealizovano 10.7 % od ukupnog broja.

Imajući u vidu da je ovaj Akcioni plan predviđen za dvogodišnji period, 2021/2022 godinu zaključujemo da je većina aktivnosti realizovana, naročito kada su u pitanju oblasti obrazovanja i kulture i identiteta gdje uglavnom u saradnji sa ministarstvima participiraju NVO organizacije i nacionalni savjeti. Realizacija aktivnosti iz oblasti zapošljavanja i političke participacije je planirana za 2023. godinu.

Grafik br. 1. Prikaz stepena realizacije mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023, za 2022. godinu izražen u brojkama

Grafik br. 2. Prikaz stepena realizacije mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023, za 2022. godinu izražen procentualno

2. Obrazloženje zašto se aktivnosti nijesu realizovale u roku:

Akcionni plan je, ako uzmemo u obzir aktuelnu epidemiološku situaciju, u velikoj mjeri uspješno realizovan. Situacija izazvana globalnom pandemijom COVID19 i mjerama donijetim za sprečavanje širenja iste, uzrokovala je prolongiranje rokova za realizaciju aktivnosti. Zbog porasta broja zaraženih virusom Covid-19 u velikoj mjeri je bilo otežano a u nekim slučajevima i onemogućeno organizovanje predmetnih aktivnosti. Isto tako mjere i preporuke Instituta za javno zdravlje i Nacionalnog koordinacionog tijela su u jednom periodu u potpunosti onemogućavale održavanje okruglih stolova, radionica, edukacija. Realizaciju aktivnosti je takođe determinisao specifični socio-politički a naročito ekonomski momenat, te su nerijetko nedostatak finansijskih sredstava i kadrovske promjene u institucijama određivali realizaciju akcionog plana. Takođe, geostrateška previranja na globalnom nivou, društveno-političke promjene u nacionalnim okvirima, kao i snažan sajber napad na informatičku mrežu organa državne uprave polovinom 2022. godine, obilježile su prethodni period implementacije Strategije.

3. Osvrt na najvažnije ostvarene rezultate i izazove:

Svi relevantni indikatori ukazuju da je poboljšan položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Izvještaji i analize ukazuju da je država Crna Gora, i njene nadležne institucije uložile značajan napor u cilju inkluzije manjina, te aktivno kreirale mehanizme koji u pojedinim aspektima i oblastima ojačavaju ukupne kapacitete i potrebe manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

- Obrazovanje:

Porast broja dostupnih udžbenika za izučavanje albanskog jezika kao indikator učinka nije promijenjen u odnosu na raniji izvještajni period. Razlog tome je što u osnovnim školama gdje se nastava izvodi dvojezično, u toku ove školske godine, dakle školske 2021/22 nijesu birali albanski jezik kao izborni predmet. Naravno, rad na ovom indikatoru učinka je izvjestan u 2023. godini i predlagači aktivnosti su u procesu pripreme za realizaciju aktivnosti koji će doprinijeti indikatoru učinka. Sprovedeni su svi programi nastave na albanskom jeziku. Škole su u okviru otvorenog kurikuluma uključile 20 % nastavnih sadržaja koji su kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjina, odnosno sredine u kojoj škola radi. Značajni rezultati postignuti su u oblasti opštinskih zajednica. Sprovedeni su

brojni projekti koji su obuhvatali radionice i roditelja i djece što je naročito važno za roditelje kako bi se razgovaralo o važnosti obrazovanja djece. Tendencija je izgraditi jaku i koozistentnu vezu između škole i roditelja. Izrađeni su novi programi obrazovanja za osposobljavanje za zanimanja, posebno prilagođenih potrebama romske i egipćanske populacije, uključujući stare zanate i uključivanje polaznika programa, u skladu sa individualnim planovima. Kontinuirano se radi na stvaranju sigurnog i otvorenog prostora za manjinske učenike u školi kako bi se obezbijedila njihova integracija i kako bi se motivisali da ostanu u školi i osjete blagodeti obrazovanja. U tom smislu znatno je poboljšana komunikacije između škola i manjinskih zajednica. Tendencija je nastaviti sa podsticanjem izbora predstavnika manjina, povećanjem interkulturalnog dijaloga i poštovanjem kultura manjina.

Povećanje procenta obučanih nastavnika za senzibilan rad sa pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao indikator je realizovan na način što je obrčeno 15% nastavnika za ovakvu vrstu aktivnosti

Izazovi: Inicirati uvođenje sadržaja koji pospješuju međuetničku toleranciju i suživot u obavezan dio kurikuluma iz predmeta maternji jezik, predmeta umjetnosti kulture. Obezbijediti sredstva za podsticanje obrazovanja romske i egipćanske populacije uključujući i elemente infrastrukture, dakle otvaranje škola, centara za edukaciju i sl. Podsticati predstavnike lokalne samouprave na stipendiranje učenika i studenata.

- **Zapošljavanje**

Povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnoj upravi i povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih predviđen kao indikatori učinka su u odnosu na polaznu vrijednost nepromijenjeni. postignuto. Većina aktivnosti predviđena za realizaciju operativnih ciljeva u ovoj oblasti odložena je za 2023. godinu. Ipak, u oblasti zapošljavanja sprovedene su mjere afirmativne akcije u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjina. Mjere su usmjerene na implementaciju pozitivnopravnih rešenja koje se tiču ravnopravnog zapošljavanja manjina. Tu prije svega mislimo na implementaciju i kontrolu primjene normativnih rešenja koja su kao takva već dio zakonskih propisa, npr. Zakona o državnim službenicima i namještenicima. Pokrenute su 2 inicijative prema lokalnim samoupravama za otvaranje Kancelarije za Rome i Egipćane. Napominjemo da je većina aktivnosti iz AP u ovoj oblasti planirana za 2023. godinu.

Što se tiče oblasti zapošljavanja, Romski savjet je uputio dopis Vladi Crne Gore, premijeru Crne Gore o mogućnosti zaposlenja pripadnika/ca iz romske i egipćanske zajednice, u kabinetu premijera, koji bi radili na unapređenju položaja romske i egipćanske zajednice iz Crne Gore. Takođe su uputili dopis Ministarstvu prosvjete sa jednom od preporuka mogućnosti otvaranja romskog/egipćanskog odeljenja, u kojem bi bili zaposleni pripadnici/e iz romske i egipćanske zajednice. Romski savjet je jedan od partnera na projektu "Socijalno uključivanje Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki uz posredovanje saradnika za inkluziju", te smo kon-

tinuirano koristili medijski prostor i različite vrste posjeta, kako bi ukazali na značaj saradnika/ca u socijalnoj inkluziji i sistematizaciji njihovih mjesta u institucijama u kojima su raspoređeni. Jedan od rezultata jeste da 21 saradnika/ca u socijalnoj inkluziji od Januara 2023. Godine, preuzima Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava. Romski savjet ima odličnu saradnju sa Glavnim gradom, te smo u kontinuiranoj komunikaciji i saradnji, imali rezultat zapošljavanja troje pripadnika/ca iz romske i egipćanske zajednice. Jedinice Glavnog grada, to jeste preduzeća kao što su "Čistoća", "Deponija", "Zelenilo", imaju veliki broj zapošljenih pripadnika romske zajednice i odličnu saradnju tokom 2022. Godine sa Romskim savjetom. Gotovo pa svakodnevno pripadnici romske zajednice dolaze u prostorijama Romskog savjeta, te smo i kontinuiranom saradnjom sa pomenutim preduzećima zaposlili nekoliko desetina pripadnika romske zajednice. Odlična saradnja sa određenim Osnovnim školama u Glavnom Gradu, samim tim smo i uspjeli da zaposlimo jednog trenutnog visokoškolca u jednoj Osnovnoj školi kao saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja.

Izazovi: Raditi na organizovati edukacije i obuke za senzibilizaciju savjetnika za zapošljavanje za rad sa teže zapošljivim kategorijama, među koje spadaju i pripadnici manjinskih zajednica, prevashodno Romi i Egipćani. Omogućiti pružanje stručne pomoći kroz proces radnosocijalne integracije radi sticanja znanja i vještina potrebnih za uključivanje na tržište rada, ovo se naročito odnosi na Zavod za zapošljavanje Crne Gore koji bi svojim mehanizmima trebalo da razvije sistem organizovane podrške za ovu mjeru.

- **Kultura i identitet**

Porast obilježenih značajnih datuma iz istorije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao indikator je u potpunosti ispunjen. Afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori podržana je putem realizovanih mjera i aktivnosti državnih institucija. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava samostalno ili u partnerstvu sa lokalnim samoupravama, institucijama, nacionalnim savjetima i NVO preduzelo je niz aktivnosti u cilju očuvanja kulturne baštine i identiteta manjina. Održani su brojni okrugli stolovi i kampanje na teme koje doprinose smanjenju etničke distance među pripadnicima manjinskih naroda kao i na teme kojima se unapređuju njihova prava i promovišu tradicija i kultura ovih zajednica.

Jedna od ključnih novina je da su Akcionim planom, po prvi put, na inicijativu Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava, uvrštene aktivnosti savjeta manjinskih naroda, lokalnih samouprava i nevladinih organizacija. U cilju jačanja dijaloga o vladinim politikama i akcijama na polju promocije i zaštite ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo je pokrenulo proces održavanja sastanaka sa predstavnicima savjeta manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Tokom 2022. godine, predstavnici Ministarstva su prisustvovali na radnim sastancima manjinskih savjeta. Nastavljen je dijalog sa savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Istaknuta je spremnost Ministarstva da u partnerskom odnosu dalje doprinosi jačanju i

unaprjeđenju saradnje sa nacionalnim savjetima na pitanjima koja su od značaja za zaštitu prava i poboljšanje položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Takođe, postignuti su značajni rezultati u oblasti saradnje sa NVO sektorom. Naime, shodno zakonu o NVO i Sektorskoj analizi za oblast razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica podržani su projekti programa u skladu sa iznosom koji za ovu namjenu opredijeljen u Budžetu Crne Gore. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini, broj 01-056/21-9825-128 od 22. decembra 2021. godine, a u vezi sa Javnim konkursom „Afirmacija građanskog društva i promovisanje različitosti“, podržalo je finansiranje 19 (devetnaest) projekata/programa koji su realizovani u 2022. godini.

Takođe, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2022. godini, broj 01-056/22-247/115 od 21. decembra 2022. godine, a u vezi sa Javnim konkursom „Lice i naličje etničke distance“, podržalo je finansiranje 15 (petnaest) projekata/programa čija realizacija je predviđena za 2023. godinu.

Izazovi: U oblasti kulture i identitet, rad NVO sektora, koji je podržan sredstvima iz državnog budžeta je nesporan i rezultirao je realizacijom gotovo svih planiranih aktivnosti. Ipak, rad nacionalnih savjeta trebao bi biti transparentniji u cilju promocije svog kulturnog identiteta. Iz ove pozicije možemo reći da se pokazuje spremnost i odlučnost za njihovo transparentnije učešće u ovom procesu.

- **Politička participacija**

Povećan broj edukovanih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije u odnosu na podatke iz 2018. godine kao indikator je u velikoj mjeri ispunjen. U odnosu na polaznu vrijednost koja je iznosila 4 edukovana pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica ta vrijednost u ovom izvještajnom periodu iznosi 150. Osnaženje manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za učešće u političkom životu Crne Gore realizovano je i kroz razvoj normativnog okvira i putem edukacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Edukovani su, u velikoj mjeri pripadnici/ce manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije. U tom smislu realizovan je trening za mlade lidere koji žele da se bave politikom u kojem su participirale javne ličnosti iz političke scene, novinari i Sprovedne su edukacije o važnosti političke participacije i javnog zagovaranja politika od značaja za pripadnike manjinskih

naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa fokusom na rome i egipćane kao i edukacije i kampanje o važnosti političke participacije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Izazovi: Potrebno je sprovesti edukacije i kampanje o važnosti političke participacije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, naročito kada su u pitanju pripadnici romske i egipćanske populacije. Inicirana izmjena i dopuna člana 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika, kroz primjenu cenzusa od 0,35% stoga je ovu inicijativu potrebno podržati do kraja ne samo deklarativno.

-Specifične mjere

Povećan broj obuka u cilju podizanja nivoa svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i generalne javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina kao indikator je u odnosu na polaznu vrijednost koja je iznosila 2 treninga je postignut u 2021. Godini. Medjutim u 2022. godini aktivnosti za realizaciju operativnih ciljeva iz ove oblasti nisu realizovane. Izostaju inicijative organa lokalne samouprave u participaciji podizanja nivoa svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i generalne javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina kao i priprema i sprovođenje popisa stanovništva. Aktivnost Uprave za statistiku usmjerena je na pripremu i sprovođenje popisa stanovništva i realizovaće se tokom 2023. godine.

Izazovi: Aktivnosti za realizaciju operativnih ciljeva iz ove oblasti su planirane za 2023. godinu. Ključni izazovi su inicijative organa lokalne samouprave u participaciji podizanja nivoa svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i generalne javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina kao i priprema i sprovođenje popisa stanovništva.

Osvrt na planirana sredstva:

Ukupan iznos planiranih finansijskih sredstava za realizaciju svih aktivnosti iz AP za 2021-2022 iznosi 726.068,82 eura. U ovom izvještajnom periodu iz budžeta je isplaćen iznos od 1.487.735,61 eura, zbog realizovane aktivnosti Fonda za zaštitu manjina u 2022. Godini je utrošeno 1.049.723,00€, odnosno 76% od sredstava opredjeljenih za finansiranje Fonda shodno Zakonu o manjinskim pravima i slobodama

U 2022. godini od strane Fonda finansijski je podržano 195 projekata (58 pravnih i 137 fizičkih lica); 18% projekata se odnosi na albansku nacionalnu zajednicu (13% sredstava), 15% na bošnjačku (14% sredstava), 4% na hrvatsku (4% sredstava), 5% na muslimansku (5% sredstava), 5% na romsku (5% sredstava), 7% na srpsku (10% sredstava) i 46% su multinacionalni projekti (49% sredstava).

Takođe, Srpski nacionalni savjet je iz sredstava dobijenih po osnovu konkursa Crne Gore I Republike Srbije za realizaciju svojih aktivnosti utrošio iznos od 59.500 eura dok je Nacionalni savjet Albanaca od sredstava prihodovanih donacijama utrošio 30000,00 eura.

PLANIRANA SREDSTVA		UTROŠENA SREDSTVA	
SREDSTVA DRŽAVNOG BUDŽETA	726.068,82 EURA	1.487.735,61 sa sredstvima FZM	
SREDSTVA DONACIJAMA I KONKURSIMA	100.000,00 EURA	85.000. EURA	

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini, broj 01-056/21-9825-128 od 22. decembra 2021. godine, a u vezi sa Javnim konkursom „Afirmacija građanskog društva i promovisanje različitosti“, podržalo je finansiranje 19 (devetnaest) projekata/programa koji su realizovani u 2022. godini iznosom od 249.790,64e Realizacija podržanih projekata uslijedila je u 2022. godini kojom prilikom su opredijeljena sredstva i utrošena.

II.

INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA

Opšti pregled

Po pitanju temeljnih prava, Crna Gora u velikoj mjeri ima razvijen zakonodavni i institucionalni okvir i nastavlja da ispunjava obaveze predviđene u međunarodnim instrumentima i zakonodavstvu za zaštitu ljudskih prava. Što se tiče međunarodnih instrumenata u oblasti ljudskih prava, Crna Gora je nastavila dijalog sa međunarodnim organizacijama i monitoring tijelima u oblasti ljudskih prava Ujedinjenih nacija i Savjeta Evrope. U oblasti zabrane diskriminacije Radna grupa za izradu Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije na osnovu preporuka eksperata finansiranih od strane EU i podršku konsultanta Savjeta Evrope, pripremila je Nacrt zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Nacrt zakona o zaštiti jednaksoti i zabrani diskriminacije je dat na javnu raspravu koja je završena 02. decembra 2022. godine. Izvještaj sa javne rasprave je objavljen 16. decembra 2022. godine. Takođe, izrađena je tabela usklađenosti sa EU legislativom. U narednom periodu Nacrt Zakona će biti upućen nadležnim resorima radi davanja mišljenja, kao i Evropskoj komisiji. Ono što je svakako pozitivno, jeste spremnost koju iskazuju nadležne institucije Crne Gore, a koja je prepoznata i priznata u referentnim evaluacijskim izveštajima, da se ulažu naporu u cilju ostvarivanja svih zakonom garantovanih prava manjina. Ovakva vrsta posvećenosti biće svakako potrebna za realizaciju ciljeva i mjera koje ova Strategija predlaže.

Vlada Crne Gore je 16.11.2022 godine, na predlog Ministarstva ljudskih i manjinskih prava usvojila Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2021 godinu;

- Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini;
- Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023 za 2021. godinu (AP).

Struktura AP-a je zasnovana na 5 strateških ciljeva sa operativnim ciljevima, i to:

Strateški cilj 1: Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene principa afirmativne akcije

Strateški cilj 2: Osnažena društveno-ekonomska integracija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu putem implemetacije postojećih normativnih rješenja i instrumenata zapošljavanja

Strateški cilj 3: Očuvana kulturno-istorijska baština manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao važan segment ukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore

Strateški cilj 4: Obezbijeđeno autentično političko predstavljanje i participacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom životu Crne Gore.

Strateški cilj 5: Uspostavljen efikasan sistem monitoringa ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori i podići nivo njihove svijesti o sopstvenom statusu, pravima i obavezama u skladu sa međunarodnim standardima i pozitivnim pravom Crne Gore.

Shodno mjerama iz AP za 2021-2022 Ministarstvo prosvjete je u toku 2022. godine organizovalo obuke za nastavnike/ce osnovnih i srednjih škola sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja istih iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Organizovan je dvodnevni seminar u Osnovnoj školi "Mahmut Lekić" u Tuzima za nastavnike/nastavnice o modernim metodama integrativne nastave sa posebnim naglaskom na multikulturalnost i primjenu 20% otvorenog dijela kurikuluma, u skladu sa potrebama lokalne sredine iz predmeta maternji jezik i književnost, istorija, umjetnost, likovna i muzička. Seminar je prošlo 30 nastavnika/ca osnovnih škola. Učesnici koji su prošli seminar, dolaze iz opštine Ulcinja i Tuži.

Otpočeo je proces pripreme za prikupljanje podataka za realizaciju mjere iz Akcionog plana za 2021-2022 koja se odnosi na sprovođenje istraživanja u cilju prikupljanja podataka za izradu Informacije o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnom servisu RTCG i drugim javnim emiterima. Proces nije realizovan iz razloga projena u upravljačkim i kadrovskim promjenama institucija, posledica Covid-19 i hakerskog napada na javnu upravu u 2022. godini

Pokrenut je dijalog i održani sastanci sa nacionalnim savjetima.

U pogledu ispunjavanja međunarodnih obaveza, Ministarstvo je formiralo radnu grupu za izradu Šestog periodičnog izvještaja o primjeni Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima i Četvrtog periodičnog izvještaja o primjeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina koji je Crna Gora dostavila Generalnom sekretaru SE u junu 2022. godine.

Važno je istaći da su neke aktivnosti koje je bilo planirano realizovati u drugoj polovini 2022. godine odložene, zbog nedostatka finansijskih sredstava, odnosno zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID19, zatim cyber napada na državnu upravu ili su djelimično realizovane.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2022. godini, broj 01-056/22-247/115 od 21. decembra 2022. godine, a u vezi sa Javnim konkursom „Lice i naličje etničke distance“, podržalo je finansiranje 15 (petnaest) projekata/programa u inosu od 150.000,00 eura čija realizacija je predviđena za 2023. godinu.

1. Obrazovanje:

Kada je riječ o sektoru obrazovanja, Strategijom je postavljen strateški cilj:

Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene, koji će se realizovati kroz dva operativna cilja:

- *Uspostavljanje normativnih i resursno – tehničkih pretpostavki za izučavanje jezika manjina u obrazovnim ustanovama u Crnoj Gori, kao i unaprijeđen multikulturalni i multietnički karakter obrazovnih kurikuluma u Crnoj Gori.*
- *Osnaženi kapaciteti nastavnog kadra u obrazovnim ustanovama u funkciji ostvarivanja prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.*

Prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u pogledu obrazovanja uređena su *Ustavom Crne Gore, Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju*, i drugim zakonima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja. Promovisanje međusobnog razumijevanja i tolerancije ogleda se u koncipiranju obaveznih i izbornih predmeta. Naime, znanja i vještine u oblasti ljudskih prava i vrijednosti interkulturalizma učenici stiču u okviru obaveznih i izbornih predmeta. Sprovedeni su svi programi nastave na albanskom jeziku, pripremljene su sugestije od strane eksperata institucije obrazovanja, Albanskog Nacionalnog Savjeta, i nastavnika određenih predmeta, kao što je istorija, albanski jezik, muzička i likovna kultura, i dr.

- U ovom izvještajnom periodu svi udžbenici za osnovno i srednje opšte obrazovanje (gimnazija) po kojima se izvodi nastava na crnogorskom jeziku su prevedeni i na albanski jezik. Udžbenik za nastavni predmet Albanski jezik i književnost je poseban udžbenik koji je namijenjen za ovaj nastavni predmet. Obrazovni programi u ustanovama sa nastavom na crnogorskom jeziku sadrže teme iz maternjeg jezika i književnosti, istorije, umjetnosti i culture.
- U novim, reformisanim kurikulumima od značaja za obrazovanje manjina (maternji jezik, istorija, umjetnost idr.), već su u značajnoj mjeri integrisani i sadržaji koji afirmišu istoriju i kulturu manjinskih naroda u Crnoj Gori. Takođe u poslednje vrijeme su razmotreni svi programi nastave na albanskom jeziku, pripremljene su sugestije od strane eksperata institucije obrazovanja, Albanskog Nacionalnog Savjeta, i nastavnika određenih predmeta, kao što je istorija, albanski jezik, muzička i likovna kultura, i dr.
- Školama su u okviru otvorenog kurikuluma uključile 20 % nastavnih sadržaja koji kreiraju nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjina, odnosno sredine u kojoj škola radi. Sistem obrazovanja i vaspitanja usmjeren je na razvijanje demokratskih vrijednosti i stvaranje okruženja bez socijalne isključenosti ili drugih oblika diskriminatornog postupanja. Organizovan je dvodnevni seminar u Osnovnoj školi "Mahmut Lekić" u Tuzima za nastavnike/nastavnice o modernim metodama integrativne nastave sa posebnim naglaskom na multikulturalnost i primjenu 20% otvorenog dijela kurikuluma, u skladu sa potrebama lokalne sredine iz predmeta maternji jezik i književnost, istorija, umjetnost, likovna i muzička. Seminar je prošlo 30 nastavnika/ca osnovnih škola. Učesnici koji su prošli seminar, dolaze iz opštine Ulcinja i Tuzi.
- Sprovedena je obuka nastavnika značajnih predmeta iz oblasti ljudskih i manjinskih prava sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Obučeno najmanje 15 % aktivnih nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika manjinskih naroda i dr manjinskih nac zajednica. U ovom izvještajnom periodu u saradnji Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava i Ministarstva prosvjete, nauke i sporta uspješno su organizovani seminare za nastavnike/nastavnice o modernim metodama integrativne nastave sa posebnim naglaskom na multikulturalnost i primjenu 20% otvorenog dijela kurikuluma, u skladu sa potrebama lokalne sredine iz predmeta maternji jezik i književnost, istorija, umjetnost, likovna i muzička kao obuke nastavnika značajnih predmeta iz oblasti ljudskih i manjinskih prava sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica U 40 školama realizuje se projekat "Kvalitetno obrazovanje za sve" orijentisan na inkluzivnost, nediskriminaciju i demokratičnost.

- Realizovane su obuke kadra za unapređenje demokratskih i inkluzivnih nastavničkih kompetencija, obuke za učenike, vizije škole koja predstavlja demokratsku- inkluzivnu kulturu, praksu, vrijednosti i vršnjački model podrške.
- Kroz obuku je prošlo oko 150 nastavnika iz svih regija Crne Gore.

Unaprijeđena je saradnja između obrazovnih ustanova, radnika i učenika sa obrazovnim ustanovama, radnicima i učenicima iz drugih zemalja:

- Osnovna škola “Dacić” u Dacićima opština Rožaje, saraduje sa dvije osnovne škole na Kosovu (opština Istog i opština Dragaš) i jednom školom u Kukesu(Albanija);
- Srednja mješovita škola “25.Maj” u Tuzima počeli saradnju sa gimnazijom “Arben Brici” u Tirani;
- Nastavljen je projekat "**Putevi razvoja karijere: Priprema mladih iz Albanije i Crne Gore za mogućnosti razvoja karijere u sektoru turizma**" koji podržava, a koji sprovodi organizacija World Vision Albania (kao vodeći aplikant) u partnerstvu sa NVO „Novi Horizont“ iz Ulcinja, kao i srednjim školama “Bratstvo-jedinstvo” iz Ulcinja i “Hamdi Bushati” iz Skadra
- Stipendiranje studenata manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa teritorije opština je kao aktivnost u potpunosti realizovana od opštine Bar.Hrvatska zajednica je postigla dogovor o upisnoj kvoti hrvatskih studenata iz Boke kotorske, odnosno Crne Gore, na preddiplomske studije Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu od akademske godine 2021. / 2022. Stipendirano 20 je 20 studenata hrvatske nacionalne manjine od strane Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Savjet Muslimanskog naroda Crne Gore je u periodu 2022. godine, formirao Radnu Grupu za školstvo koja se bavila istraživanjem u pogledu ostvarivanja strateškog cilja ovog Savjeta u ovoj oblasti koji se odnosi na unapređenje poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore, u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene principa afirmativne akcije. Predmetni ciljevi su usvojeni u okviru ukupnog AP Savjeta na II Sjednici IV saziva Savjeta koja je održana 11.decembra 2022. godine. Imajući u vidu činjenicu da ovaj Savjet baštini crnogorski jezik kao matični, intencija ovog Savjeta treba biti usmjerena prema obogaćivanju školskih kurikuluma koji moraju ukazati na postojanost ovog manje brojnog naroda u Crnoj Gori, čime će se ujedno stvoriti pretpostavke za zaštitu od očigledne asimilacije pripadnika ove manjinske

zajednice, odnosno njihovo puno uvažavanje i prepoznatljivost. Cijenimo da je od izuzetne važnosti uspostaviti i unaprijediti saradnja sa organom državne uprave nadležnim za poslova vaspitanja i obrazovanja i ostalim obrazovnim ustanovama kako bi se napravili pozitivni pomake u navedenoj oblasti.

Tokom posmatrane godine, po principu afirmativne akcije i Memoranduma potpisanim sa Univerzitetom Crne Gore Savjet nije uspio da upiše studente ove nacionalne manjine.

<i>Operativni cilj: Uspostavljanje normativnih i resursno – tehničkih pretpostavki za izučavanje jezika manjina u obrazovnim ustanovama u Crnoj Gori, kao i unaprijeđen multikulturalni i multietnički karakter obrazovnih kurikuluma u Crnoj Gori.</i>			
Indikatori učinka:1 1Porast broja dostupnih udžbenika za izučavanje albanskog jezika;	Polazna vrijednost 2019 Nema dostupnih udžbenika	Trenutne vrijednosti 2022 Nema dostupnih udžbenika	Ciljne vrijednosti 2023 Obezbijedeno 10000 udžbenika
<i>Operativni cilj: Osnaženi kapaciteti nastavnog kadra u obrazovnim ustanovama u funkciji ostvarivanja prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.</i>			
Indikator učinka 2: Povećanje procenta obučanih nastavnika za senzibilan rad sa pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Polazna vrijednost 2019 Broj aktivno zaposlenih nastavnika školske 2018/19 u osnovnim i srednjim školama je 7143	Trenutna vrijednost Obučeno najmanje 15 % aktivnih nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika manjinskih naroda i dr manjinskih nac zajednica u	Ciljna vrijednost 2 Obučeno 30% nastavnika, u odnosu na broj nastavnika zaposlenih školske 2018/2019

		odnosu na školsku 2021/2012	
--	--	-----------------------------	--

Opštim *Zakonom o obrazovanju i vaspitanju* propisuje se zabrana diskriminacije u oblasti obrazovanja i vaspitanja. Važno je istaći da je Crna Gora u procesu evropskih integracija privremeno zatvorila poglavlje 26 “*Obrazovanje i kultura*”, što svakako predstavlja jedan vid priznanja za, do sada, postignute rezultate u ovoj oblasti. Na teritoriji na kojoj žive pripadnici albanskog naroda predškolsko vaspitanje i obrazovanje je organizovano u javnim predškolskim ustanovama u skladu sa zakonom. Vaspitno obrazovni rad realizuju vaspitači na albanskom jeziku. Na teritorijama gdje živi značajan broj pripadnika albanske nacionalnosti (Ulcinj, Tuzi, Rožaje, Plav, Bar) nastava se izvodi i na albanskom jeziku. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva posebnu pažnju posvećuje uređivanju udžbenika na albanskom jeziku. Na Univerzitetu Crne Gore već duži niz godina postoji studijski program za učitelje na albanskom jeziku, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, omladine i sporta Republike Albanije i Ministarstvom prosvjete Republike Kosovo, svake akademske godine obezbjeđuje određeni broj mjesta na univerzitetima u ovim državama radi upisa prvenstveno studenata albanske nacionalnosti iz Crne Gore. U ovu aktivnost je uključeno i Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta i Nacionalni savjet Albanaca.

Izazovi: Sistem obrazovanja i vaspitanja usmjeren je na razvijanje demokratskih vrijednosti i stvaranje okruženja bez socijalne isključenosti ili drugih oblika diskriminatornog postupanja. Problemi vezani za ovaj dio Strategije uglavnom se odnose na inkluziju romske i egipćanske populacije. Programi uključivanja djece romske i egipćanske populacije kontinuirano se sprovode na svim nivoima vaspitanja i obrazovanja. Ostvaren je vidan napredak, ali i jasno prepoznati izazovi pune socijalne inkluzije romske i egipćanske populacije. U radu sa djecom romske i egipćanske populacije fokus se stavlja na njihovu integraciju, poboljšanje školskog i socijalnog postignuća. Redovno se sprovode programi predškolskog vaspitanja i obrazovanja i poludnevni boravak. Na svim nivoima obrazovanja jeste prevashodno nedovoljno razvijena svijest o važnosti obrazovanja među pripadnicima romske i egipćanske populacije usled loše socio-ekonomske situacije u kojoj se nalaze. Takođe, jedan od izazova sa kojima se romska i egipćanska djeca srijeću tokom svog obrazovanja jeste nedovoljno poznavanje službenog jezika koji je u upotrebi. U nekim gradovima romska naselja su dosta udeljena od škola, pa se roditelji često žale da im djeca ne nastradaju na putu od kuće do škole i obrnuto, iako je u mnogim gradovima prevoz obezbjeđen. CG pokazuje najbolju praksu u sprovođenju povelje o regionalnim jezicima u opštinama u kojima je albanski jezik u službenoj upotrebi dok većina obaveza koji se odnose na romski jezik nije ispunjena. Pristup kvalitetnom obrazovanju je osnov za mogućnost učešća u javnom, kulturnom, socijalnom i ekonomskom životu. Od izuzetnog je značaja da djeca pripadnici nacionalnih manjina dobiju posebnu pažnju u pogledu njihovog prava na obrazovanje i savladavanje jezičkih barijera. Situaciju dodatno komplikuje

činjenica da ne postoji manjinski kadar za uključivanje u nastavni proces, odnosno ukoliko angažovano nastavno osoblje ne posjeduje paralelno znanje jezika manjine i službenog jezika u Crnoj Gori, što čini bitan faktor integrisanja manjina.

2. Zapošljavanje

Kada je riječ o sektoru zapošljavanja, Strategijom je postavljen strateški cilj;

Osnažena duštveno-ekonomska integracija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorsko društvo putem implemetacije postojećih normativnih rješenja i instrumenata zapošljavanja koji se realizuje kroz dva operativna cilja:

-Implementiran princip afirmativne akcije definisan normativnim okvirom u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

-Povećan stepen participacije pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim pozicijama u državnim institucijama Crne Gore.

U oblasti zapošljavanja nosilac većeg dijela aktivnosti je Ministarstvo, ljudskih i manjinskih prava. Realizacija većeg dijela aktivnosti iz ove oblasti je samim Akcionim planom predviđena za 2023. godinu.

U sprovođenju **afirmativne akcije u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjina** preduzete su mjere usmjerene na implementaciju pozitivnopravnih rešenja koje se tiču ravnomyernog zapošljavanja manjina. Tu prije svega mislimo na implementaciju i kontrolu primjene normativnih rješenja koja su kao takva već dio zakonskih propisa, npr. Zakona o državnim službenicima i namještenicima:

- Obučeno najmanje 15 savjetnika za zapošljavanje o organizaciji HELPA, MLJMP, MFSS-
- Pokrenute su 2 inicijative prema lokalnim samoupravama za otvaranje Kancelarije za Rome i Egipćane u saradnji MLJMP-a i Romskog savjeta. Kao rezultat toga Kancelarije su otvorene u Podgorici, Nikšiću i Bijelom Polju.

Operativni cil: Implementiran princip afirmativne akcije definisan normativnim okvirom u cilju

<i>pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica</i>			
Indikatori učinka 1.	Polazna vrijednost	Trenutna vrijednost	Ciljna vrijednost
<i>Povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnoj upravi</i>	<i>Polazna vrijednost 2019 Prema informaciji iz 2015 godine: 16,48%</i>	<i>Nepromijenjena u odnosu na polaznu</i>	<i>Ciljna vrijednost 2023 Povećanje od 10% u odnosu na podatke iz 2015</i>

Izazovi: Lokalnim samoupravama i državnim institucijama se preporučuje da pospješu participaciju pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim položajima u institucijama. Radi se na značajnijoj inkluziji pripadnika manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim mjestima u javnoj upravi i pravosudnim organima. Za to je neophodno vršiti sistematski preciznu i jasnu evidenciju na godišnjem nivou o broju pripadnika manjina koji su na rukovodećim mjestima u javnoj upravi i pravosudnim organima. Iako je, po izvještajima Evropske komisije Crna Gora ostvarila određen napredak u ostvarivanju i zaštiti prava manjinskih naroda, i dalje postoji prostor za unaprjeđenje. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope, kao prvi pravno obavezujući međunarodni dokument u oblasti manjina preporučuje aktivniju ulogu pripadnika manjinskih naroda u kreiranju i vođenju javnih politika i privatnom sektoru u Crnoj Gori. U skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima, Uprava za kadrove nadležna je za praćenje sprovođenja mjera u cilju postizanja srazmjerne zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima. Jedan od ekonomskih imperativa Crne Gore je ujednačen regionalni razvoj. Ova činjenica je veoma značajna i sa aspekta zaštite i unaprjeđenja manjinskih prava, s obzirom na činjenicu da je veliki broj manjina skoncentrisan na manje razvijenim sjevernim područjima. Strategijom manjinske politike je ekonomski razvoj sredina sa znatnim učešćem manjinske populacije prepoznat kao oblast kojoj se treba posvetiti još veća pažnja.

3. Kultura i identitet

Kada je riječ o kulturi i identitetu manjina, Strategijom je postavljen strateški cilj:

Očuvana kulturno-istorijska baština manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao važan segment ukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore.

U okviru ovog strateškog cilja identifikovan je sljedeći operativni cilj: *Afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori podržana putem realizovanih mjera i aktivnosti državnih institucija.*

Zakonom o kulturi utvrđen je model ostvarivanja kulture na principima slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, uz ravnopravno očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanje kulturne različitosti. Podršku i podsticaj razvoja kulture Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta obezbijilo je na više načina. Jedan od prioritarnih vidova podrške u kulturi, obezbjeđuje se putem sufinansiranja kulturno-umjetničkog stvaralaštva po osnovu javnog konkursa koji se objavljuju na godišnjem nivou. Pravo učešća u skladu sa zakonskim kriterijumima otvoreno je za sve učesnike na kulturnoj sceni Crne Gore, kao i pripadnike manjina Zakonom propisano je da svako ima pravo da, pod jednakim uslovima, individualno ili kolektivno, koristi kulturna dobra, radi učešća u kulturnom životu, uživanja, naučnog napretka ili druge dobrobiti koja iz njega proističe, kao i da doprinosi njegovom obogaćivanju i očuvanju, te da je svako fizičko i pravno lice, uključujući i vjerske zajednice, dužno da poštuje kulturna dobra drugih, na isti način kao i svoja. Finansiranje kulturnih projekata i konsultativnih mehanizama manjinskih zajednica (zajedno sa različitim državnim izvorima finansiranja otvorenim za nacionalne manjine) je podignuto na viši nivo u odnosu na prethodni period.

<i>Operativni cilj: Afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori podržana putem realizovanih mjera i aktivnosti državnih institucija</i>			
Indikator učinka 1.	Polazna vrijednost	Trenutna vrijednost 202	Ciljna vrijednost
Porast obilježenih značajnih datuma iz istorije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	<i>2019. Broj organizovanih manifestacija</i> 8	Broj organizovanih manifestacija 20	<i>Ciljna vrijednost 2023. Broj organizovanih manifestacija</i> 24

Strateški cilj je u velikoj mjeri realizovan:

- **Podržani su projekti NVO**

Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama i Zakonu o budžetu za 2022. godinu, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava na osnovu Javnog konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija koji doprinose razvoju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za finansiranje projekata/programa NVO u 2022. godini, podržalo je finansiranje 15 projekata/programa NVO u ukupnom iznosu 150.000,00e čija se realizacija očekuje tokom 2023.

Redni br.	Naziv NVO	Naziv projekta/programa	Iznos dodijeljenih sredstava
1.	NVO Građanski aktivizam	„Društvo svih naroda“	8,257.00 eura,
2.	NVO Identitet	„Prioritet multietničkog i multikulturalnog sklada“	9,600.00 eura
3.	NVO Sistem	„Islamska Kultura na drugačiji način“	9,580.00 eura
4.	NVO Zenit plus Montenegro	„ Živjeti bez etničke distance“	9,560.00 eura
5.	NVO Centar sjevera“	„ Svi zajedno u smanjenju etničke distance-doprinos medija“ u	9,220.00 eura
6.	NVO Ceedem	„ Etničke manjine u svijetu tranzicije političkih moći“	od 9,592.00 eura
7.	NVO Cemi	„ Doprinos inkluziji manjina u politički život Crne Gore	9,568.00 eura
8.	NVO Juventas	„Interkulturalnom edukacijom do veće inkluzije“	9,567.00 eura
9.	NVO Master	„ Multikulturalni stav za budućnost“	9,568.00 eura
10.	NVO Djeca Crne Gore	„ Volonterizam ka interkulturalizmu“	9,584.00 eura
11.	NVO Alef	„ Recimo stop diskriminaciji drugog“	9,072.00 eura
12.	NVO Asocijacija za međukulturalno djelovanje	Interkulturalno obrazovanje u školi manjinskih naroda u Medresi „ Mehmed Fatih“	9,568.00 eura
13.	NVO KUD Ramadan Šarkić	„ Promocija kulturnog nasleđa“	9,600 eura
14.	NVO Centar za ruralni razvoj Crne Gore;	„ Od etike multikulturalnosti do očuvanja identiteta	9,400.00 eura
15.	NVO Elita plus	„ Multikultura naš put ka EU“	8,696.00 eura

- **Data je institucionalna podrška prilikom obilježavanja značajnih datuma manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i onih koji se tiču multikulturalnosti.** Organizovano je obilježavanje minimum 10 nacionalnih praznika i važnih datuma u organizaciji Ministarstva pravde ljudskih i manjinskih prava, nacionalnih savjeta, CEKUM-a i lokalnih samouprava. Obilježavanje značajnih datuma za manjinske narode, kao i datuma koji su od opšteg i univerzalnog značaja (npr. Dan ljudskih prava) predstavljaju posebno bogatstvo Crne Gore. Ovi datumi su taksativno određeni i unaprijed predviđeni i predstavljaju pravo i obavezu svih građana Crne Gore ali i institucija u njihovoj primjeni.
- **Monitoring upotrebe jezika i pisma pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na lokalnom nivou** shodno odredbama čl.79 Ustava i Zakona o manjinskim pravima i slobodama kao aktivnost je djelimično realizovana od strane Albanskog nacionalnog savjeta. Naime, otpočela je u 2021 a nastavljena u 2022.oj godinu je realizacija projekta o upotrebi albanskog jezika u institucijama gdje albanci čine od 5% stanovništva.

U cilju smanjena etničke distance u Crnoj Gori organizovani su brojni okrugli stolovi na tu temu i nastavlja se sa istima shodno epodemiloškoj situaciji i ekonomskom momentu. U orgnizaciji Ministarstva ljudskih i manjinskih prava održani su dvodnevni okrugli stolovi u Tivtu, Kolašinu i Bijelom Polju.

- **Promovisana su i u velikoj mjeri implementirana pozitivno-pravna rješenja iz oblasti upotrebe jezika i pisma pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na lokalnom nivou.** Takodje, u fazi je izrade i Priručnik o manjinskim pravima i slobodama, koji će biti besplatno distribuiran.
- **Očuvanje kulturno-istorijske baštine manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica** kao i afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori važan su segment ukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore. MLJMP u saradnji sa nacionalni savjetima, institucijama , Nvo organizacijama i lokalnim samoupravama realizovalo je niz aktivnosti kojima se afirmiše kulturna raznolikost i multietički sklad CG.U tom smislu Nacionalni savjeti dali su svoj pun doprinos. Obilježeni su značajni datumi iz istorije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica koji su prepoznati Zakonom, statutima savjeta i planovima aktivnosti savjeta:

-Srpski nacionalni savjet aktivno i produktivno organizuje medijsko predtasvljanje svog kulturnog identiteta kroz "Srpske novine", "Srpsku tv" "Srpski radio" i Srpski nacionalni savjet je pored niza aktivnosti na očuvanju i zaštiti srpskog nacionalnog i kulturnog i jezičkog identiteta srpskog naroda u CG organizovao i Dane srpske culture na kojima su predstavljani

knjige I autori koji stvaraju na srpskom jeziku i ćirilicom pismu. Ovaj savjet je u više navrata insistirao na većoj uključenosti državnih organa u finansiranju prijekata.

- Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori potpisao Memorandum o saradnji sa CEMI čija je svrha stvaranje osnova na kojima će NVO Centar za monitoring i istraživanje razmjenjivati informacije i zajednički raditi na unaprijeđenju manjinskih prava i drugih manjinskih zajednica u Crnoj Gori. Savjet pomaže publikaciju časopisa "Glas Mrkojevića". Izdavač je Monografije istaknutih crnogorskih slikara iz redova Muslimana kao što je Ismet Hadžić. Održani su Okrugli stolovi: „Muslimani u NOB-u“ - Bijelo Polje; „Različitosti koja nas obogaćuju“ - Ulcinj; „Investicioni potencijali i biznis zone Crne Gore“ - Bar; „Poštovanje prava i položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori“ u organizaciji NVO CEMI; „Ujedinjeni u različitostima“, tribina na temu "Osobnosti jezika i književnog stvaralaštva Muslimana u Crnoj Gori". U oblasti izdavaštva prevedena sa njemačkog jezika knjiga pod nazivom „Ahmed Džavid paša o Albaniji i Crnoj Gori". Održana Revija Muslimana Crne Gore i izradjen Bilten SMNCGS;

Inicijativa mladih za ljudska prava je na pres konferenciji predstavila publikaciju "Upoznaj komšiju - Kultura nacionalnih zajednica u Crnoj Gori". U okviru projekta "Upoznaj komšiju", koji je podržan od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, predstavljena je publikacija sa 10 autorskih tekstova. Na prezentaciji su govorila tri autora i to gospođa Amina Murić, gospodin Mirza Luboder i gospodin Sabrija Vulić;

Kada je riječ o programu posvećenom informisanju manjinskih naroda u Crnoj Gori, njihovoj kulturi, tradiciji i istoriji, planirani programski sadržaji, u okviru Programa za manjine, predstavnici Savjeta nijesu uzeli učešće u TV emisijama. U cilju informisanja javnosti Savjeta svoje aktivnosti redovno abdejtuje na svojoj web stranici:

<http://www.savjetmuslimanacg.me/>.

Savjet je u periodu 2022. godine, u okviru raspoloživih sredstava i Statutom definisanim nadležnostima pomogao realizaciju brojnih projekata u oblasti očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta ovog manjinskog naroda, među kojim izdvajamo sljedeće sljedeće:

Kulturne manifestacije: "Nacionalni dan Muslimanskog naroda – 20.jun" proslavljen treću godinu za redom, koji je organizovan i održan u Podgorici; Savjet je organizovao četiri iftara i to: u Rožajama, Bijelom Polju, Podgorici i Baru. Cilj organizovanja iftara jeste okupljanje novih ljudi i dijeljenje naših stavova u smislu promocije i očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta Muslimana. Savjet je promovisao Monografiju „Pola vijeka stvaralaštva Muharema Muratovića“, na platu ispred Dvorca kralja Nikole u Baru, kao dio programa ovogodišnjeg Barskog ljetopisa. U organizaciji Savjeta Muslimana Crne Gore u prostorijama OŠ Mrkojevići održana je likovna radionica namjenjena najmlađim polaznicima kojom je rukovodio naš istaknuti umjetnik i profesor Muharem Muratović. Delegacija Savjeta Muslimanskog naroda Crne Gore u kojoj su bili predsjednik Sabrija Vulić, generalni sekretar mr Kadrija Kurpejovic i član IO mr Avdo Ajanović položili su, u čast Prvog decembra, 81. godišnjice Pljevaljske bitke, vijenac na Spomenik palim borcima na Stražici. Vijence su položile i

delegacije opštine Pljevlja, te boračkih organizacija, potomaka poginulih boraca, političkih partija, kao i značajan broj poštovaoca antifašizma. Učešće Savjeta na VIII Međunarodnom sajmu knjiga u Podgorici koji je okupio preko 50 izlagača i koji je trajao od 18 do 22. oktobra. Savjet je na štandu predstavio neke od svojih mnogobrojnih izdanja koja nijesu samo posvećena zaštiti kulturnog i nacionalnog identiteta Muslimana Crne Gore, već su tu i neki od romana Senada Karađuzovića, monografije posvećene akademskim slikarima Muharemu Muratoviću i Ismetu Hadžiću i drugo. Uspješno je realizovana i publikovana Analiza „Zastupljenost i predstavljanje Muslimana u javnosti“ aktuelno stanje i preporuke pozitivne prakse u realizaciji nosioca projekta Eme Koljenović, a u saradnji sa Savjetom Muslimana Crne Gore. Ova analiza odnosa medija prije svega se odnosi na tretiranje manjinske nacionalne zajednice Muslimana u broju pojavljivanja u medijskim sadržajima - objavama (takozvanu kvantitativnu analizu), kao i analizu samog sadržaja onih objava u kojima se pominju Muslimani (takozvanu kvalitativnu analizu); Predsjednik Savjeta Sabrija Vulić bio je panelista na tribini na temu "Građanska država i nacija, sekularna država i vjera", održane kao i panelista na projektu u organizaciji Inicijative mladih za ljudska prava pod nazivom "Primjena međunarodnih standarda u oblasti manjinskih prava u Crnoj Gori", koji podržan od strane Ministarstva ljudskih i manjinskih prava . u Podgorici. Takođe održan je u Baru sastanak sa ambasadorom Austrije u Crnoj Gori gospodinom Karlom Milerom na kome je razgovarano o statusu Muslimana u Crnoj Gori

- Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori realizovao je projekat „Službena upotreba albanskog jezika u Crnoj Gori“ koji finansira Nacionalni savjet u cilju istraživanja nivoa službene upotrebe albanskog jezika u opštinama u kojima žive Albanci u Crnoj Gori, u skladu sa Ustavom Crne Gore, odredbama i važećim zakonima. Povodom obeležavanja 110.godišnjice Nezavisnosti Albanije 2.U okviru 110.godišnjice organizovan je Maraton Nezavisnosti. Realizovan je Okrugli sto “Albanci u Crnoj Gori - Izazovi i Mogućnosti XXI.vijek” . Organizovan međunarodni naučni simpozijum posvećen poznatom hrvatskom albanologu Milan Shuflai. U saradnji sa Knjižarom “Ulqini” uradili jedan veoma važan projekat kao što je realizacija projekata za podsticanje djece za čitanje školskih lektira tokom ljetnjeg raspusta. Savjet je tokom 2022.god. podržao učenike srednjih škola, gimnazije “Bratstvo Jedinstvo” u Ulcinju, i “25 Maji” u Tuzima, za učešće na Sajmu knjiga u Tirani, Albaniji

-Bošnjačko vijeće je unaprijedilo bibliotečki fond Bošnjačke nacionalne biblioteke čiji je osnivač Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori. Bbibliotečki fond je povećan za minimum 500 knjiga. Broj članova biblioteke povećan u značajnom procentu.Održan je Okrugli sto “Bošnjaci i aktuelni procesi u Crnoj Gori i regionu”, u organizaciji Bošnjačkog vijeća, kao i okrugli sto, tribina i seminar na temu koja se odnosi na bitna identitetska pitanja Bošnjaka u Crnoj Gori. U Opštini Tuzi u organizaciji Bošnjačkog

vijeća održana promocija knjige „ Islamski epigrafski spomenici“ autora . Povodom istoimene knjige koju je priredio arheolog, Burhan Čelebić, govorili su : prof . mr Sait Šabotić, prof.dr Nada Tomović, Enis ef.Burdžović i moderator Mirza Luboder.

- U toku marta 2022.godine organizovani tradicionalni Dani kulture Bošnjaka. Manifestacija je obuhvatila sledeće događaje:
 1. Izložba slika "ODSJAJ MINULIH VREMENA" organizovana u galerija"Centar" u Podgorici .Zastupljeno je 12 umjetnika, koji su rođeni između 1915 i 1960. godine, ali su ostavili vrijednosti za poštovanje i ponos svih nas.
 2. Tribina “ Ženski nam”. Promotivno-edukativni muhabet o stvaralaštvu i društvenim temama u tradicionalnom i savremenom društvu održan u Podgorici, IKC, kod Osmanagića džamije . Učestvovali: Nadija Rebronja, Ema Alihodžić Jašarović, Alma Hajdarpašić Drešević, Edina Dešić i Rebeka Čilović
 3. U Podgorici je održana Svečana sjednica Bošnjačkog vijeća na kojoj su uručena priznaja i nagrade istaknutim stvaracima, neimarima kulturnog identiteta bošnjačkog Naroda. Ova svečanost je centralni događaj manifestacije “Dani kulture Bošnjaka u Crnoj Gori”, koja se tradicionalno održava povodom martovskih rasprava 2003, godine kada je, Deklaracijom o imenu zvanično reafirmisano narodno ime Bošnjak.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori u saradnji sa Opštinom Rožaje i Centrom za kulturu Rožaje organizovalo promociju knjige "Zalog svjetlosti" autora akademika Fatmira Bačija. Promocija je održana, u velikoj sali Centra za kulturu Rožaje.

U organizaciji Bošnjačkog vijeća i podršku Opštine Rožaje, Centra za kulturu'-Rozaje i KUD-a “Vrelo Ibra ” u Rožajama su održani prvi “Dani etno kulture Ibiš Kujević”.

Kroz akademsku promociju monografije “Pedeset godina KUD-a Vrelo Ibra”, izložbu slika iz fundusa Galerije “Most” Likovni ko-loseum i raskošni koncert pod naslovom , Biserje folkloru u izvođenju ansambala “Mirko Srzentić ” i “Vrelo Ibara”, trodnevnu mani-festaciju, od 22-24 jula, obilježila je promocija stvaralaštva istaknutog etnologa, istraživača i koreografa Ibiša Kujevića. Učestvovali su prof dr Rifat Škrijelj, prof dr Tamara Karača Beljak, mr Sait Šabotić, Rahman Husović, Mirsad Rastoder i posredstvom video snimka prof dr Sait Kačapor i reditelj Blagota Eraković.

U organizaciji Bošnjačkog vijeća i TS „ Taslidža“ je u Pljevljima održan koncert „ U bašči sevdaha“. Na koncertu su nastupili : TS" Taslidža", Elvir Bogučanin, Eldin Šabanović, Lejla Torbić, Sajma Dražanin, Esad Memić Lamija Garčević, Rustem Muratović, Hor "Isa beg" Novi Pazar, Šefcet Hamidović – Ringo.

-Hrvatsko nacionalno vijeće je HNV je obilježilo Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori 13. 1. 2022.godine.Održani su okrugli stolovi u organizaciji resornog Ministarstva bili u Tivtu (u suradnji s GA) i u Kolašinu (2. i 3. 11. 2022. – u okviru promocije jezika, obrazovanja, političke participacije i kulture manjina. Štampan je i promovisan Barski misal iz budžeta Savjeta. U pripremi je

štampanje zbornika radova o Milanu Šufflayu u suradnji s albanskom zajednicom. Organizovana je dopunska nastava na hrvatskom jeziku iz sadržaja jezika, književnosti, povijesti, geografije i kulture.

Stipendirano je 20 studenata hrvatske nacionalne manjine. U suradnji s CEKUM-om organizovan je koncert Amele Frliučkić izložba Ahmeta Ademagića,

Što se tiče političke participacije generalno, HGI je na sastancima općinskog odbora Tivat vršio obuku za svoje mlade, a održano je i predavanje eurozastupnika Karla Resslera. Rezultat je 20 obučениh mladih pripadnika i aktivista.

Romski savjet je u susretu obilježavanja Međunarodnog dana Roma, organizovao online kampanju "I ja sam Rom- I me sem Rom". U sklopu kampanje je organizovana prva press konferencija na kojoj su govorili predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj, Predsjednik Upravnog odbora Romskog savjeta Senad Sejdović, Izvršni direktor Nevladine organizacije "CAREP" Nardi Ahmetović. Na pressu je se govorilo o kulturi i identitetu Roma, trenutnom položaju romske zajednice u društvu, radu i ciljevima Romskog savjeta, kao i o trenutnom stanju o romskom civilnom sektoru, koji je veoma bitan jer predstavlja jednu vrstu spona između relevantnih institucija i zajednice. Kampanja je imala za cilj da promoviše osam pozitivnih primjera romske zajednice, uspješnih studentkinja/studenata, srednjoškolki/srednjoškolaca. Potpredsjednik Romskog savjeta Senad Sejdović, u cilju obilježavanja Međunarodnog dana Roma, prisustvovao je i bio jedan od panelista na predavanju "Tradicija, kultura I istorija Roma u Crnoj Gori, izazovi i perspektive" ..

- Na društvenim mrežama(web-site, Instagram, facebook) Romskog savjeta, obilježen je Međunarodni dan sjećanja na žrtve Holokausta. Takođe, na pomenutim društvenim mrežama i kroz medije, Romski savjet je video objavom obilježio i drugi avgust, dan sjećanja na romske žrtve Holokausta.

- Romski savjet je podržao i promovisao tekst "Bez jezika nema naroda", na društvenim mrežama i web-site. Tekst govori o zapostavljenosti romskog jezika i da se o istom jako malo zna. O tome govore i činjenice da romski jezik jako malo zastupljen i korišćen kod mlađih pripadnika romske zajednice. Isti nije zastupljen zvanično u školskom programu, da se ne koristi na Univerzitetu i da ne postoji nastavno osoblje koji bi govorili na romskom jeziku.

U toku 2022. godine, u prostorijama Romskog savjeta ugošćen je gospodin Sejrana Mirzadu, koji je direktor Kultuno- ekonomskog centra Azerbejdžana u Crnoj Gori. U pomenutoj posjeti se govorilo o romskoj kulturi, trenutnom položaju romske zajednice u Crnoj Gori, problematici, manjinskim narodima i zajedničkim planovima.

- Predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj prisustvovao je sastanku Izvršnog odbora manjinskih nacionalnih savjeta u Crnoj Gori. Povod sastanka bila je aktuelna problematika manjinskih nacionalnih zajednica. Predstavnici manjinskih nacionalnih savjeta u Crnoj Gori, postigli su konsenzus oko potrebe preciznijeg zakonskog definisanja pravnog statusa manjinskih nacionalnih savjeta.

- Organizovan Okrugli sto na temu unifikacije narodne nošnje pod nazivom "Lungo Fistano" iniciran od strane nvo sektora. Na sastanku prisusovale nevladine organizacije koje aktivno rade na očuvanju romske kulture I u daljem radu je iniciran plan za

kompromisno rješenje dvije grupacije koje polažu pravo na svoj stav o izgledu nošnji. Prisutni stručnjaci su dali smjernice za autentično istraživanje i dat je prikaz na koji način u eventualnom kulturnom društvu koji treba da se oformi budu reprezentovane obadvije nošnje.

-Nastavljena je komunikacija između koordinatora Abdurrahmana Topraka (TIKA- Turska agencija za međunarodnu saradnju i koordinaciju), i predsjednika Romskog savjeta Mensura Šaljaja.

- Povodom kampanja CKM-a “Crna Gora bez podjela”, koja je izazvala lavinu komenara i reakcije javnosti, Romski savjet kao krovna institucija romske zajednice u Crnoj Gori, je reagovao povodom pomenute kampanje, prihvatio izvinjenje CKM-a. Pomenuta organizacija je proteklih godina imala odličnu saradnju sa Romskim savjetom i Romski savjet će uvijek imati sjajnu saradnju sa svima koji istinski žele da doprinesu poboljšanju položaja romske zajednice u Crnoj Gori. U cilju zajedničkog djelovanja, Romski savjet i CKM su potpisali Memorandum o saradnji.

- U cilju obilježavanja Međunarodnog dana Romskog jezika, dogovorena je zajednička saradnja u cilju organizovanja Festivala Romske kulture. Potpisan je Memorandum o saradnji. Festival Romske kulture se održao u okviru kampanje “**Moj život**”, koju za Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Crne Gore, realizuje PRA Public Relations Agencija. Na Festivalu Romske kulture su predstavljeni svi elementi: **jezik, književnost, ples i igra Roma, narodna nošnja Roma, muzika kroz nastupe vodećih muzičkih sastava na čelu sa bendom KAL BAND**. Romski savjet je tokom festivala premijerno i prikazao novoosnovani folklorni ansambal “**Amaro Chelipe- Naše igre**”. Romski savjet je inicirao i organizovao okrugli sto na temu “Kultura, jezik, tradicija- lungo fistano i dimije” u toku mjeseca Septembra 2022. godine. Poziv za okrugli sto je bio upućen svima, to jeste poziv je javno objavljen na društvenim mrežama Romskog savjeta. Isti je održan u cilju dobijanja povratnih informacija i donošenja zajedničkih zaključaka vezano za pomenutu temu, to jeste usaglašavanja kulturnih obilježja Roma sa teritorije Crne Gore.

- U prostorijama Romskog savjeta imali smo čast da nas posjeti i jedan od najistaknutijih reprezentata romske kulture iz Crne Gore, književnik **Ruždija Ruso Sejdović**. Isti je imao svoje autorsko veče “**(Im)presija života**”, na kojem je modera-torka bila saradnica u socijalnoj inkluziji Romskog savjeta.

Pordžani projekti NVO sektora u cilju smanjenja etničke distance u cg i unapređenju prava manjina:

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini, broj 01-056/21-9825-128 od 22. decembra 2021. godine, a u vezi sa Javnim konkursom „Afirmacija građanskog društva i promovisanje različitosti“, podržalo je finansiranje 19 (devetnaest) projekata/programa, i to

Redni br.	Naziv nevladine organizacije	Naziv projekta/programa	Iznos dodjeljenih sredstava
1.	Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM	Efikasnijim sistemom monitoring do bolje primjene normativnih propisa	14.955,00€
2.	Identitet	“Filantropijom do etničkog sklada i ravnopravnosti”	14.250,00€
3.	Građanska alijansa	Primjena manjinskih prava - refleksija multikulturalnosti Crne Gore	14.250,00€
4.	Zeleni polumjesec Rožaje	“Očuvanje multietničkog sklada i identiteta bošnjačke manjine u Crnoj Gori”	14.083,75€
5.	Centar za monitoring i istraživanje- CEMI	“Na putu do inkluzije RE populacije u sistem odlučivanja u Crnoj Gori”	13.835,80€
6.	Zenit plus Montenegro	“Egalitarno obrazovanje u službi ravnopravnosti pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica”	13.490,00€
7.	Centar kreativnih vještina	“Svi zajedno i ravnopravno”	14.202,50€
8.	Inicijativa mladih za ljudska prava - YIHR	Monitoring primjene međunarodnih standarda u oblasti primjene manjinskih prava u Crnoj Gori	13.615,40€
9.	“SISTEM”	“Ljepota različitosti”	14.183,50€
10.	“Koračajte sa nama – Phiren Amenca”	“Centar za edukaciju i kulturu Roma – CERK”	14.240,50€
11.	Građanski aktivizam	Crna Gora-bogatstvo različitosti	11.220,12€

12.	Bjelopoljski demokratski centar	“Ravnopravni u pravima –pravi put ka Evropi”	13.575,50€
13.	Savez za djecu i mlade-Kuća	“Postojim i ja”	14.155,00€
14.	Institut za pravne studije-IPLS	Pravo na jednakost nacionalnih manjina u praksi Zaštitinika ljudskih prava i sloboda Crne Gore	12.160,00€
15.	Novi horizonti	Interkulturalna komunikacija mladih: Izazovi i mogućnosti	12.187,32€
16.	Udruženje izdavača i knjižara Crne Gore	“Naučni skup građanska država i nacija, sekularna država i vjera”	11.628,00€
17.	Forum za razvoj demokratije	Do veće zastupljenosti manjinskih naroda u institucijama	11.647,00€
18.	“Institut za socijalnu i obrazovnu politiku”	“Škola multikulturalizma i interkulturalizma”	14.245,25€
19.	“Demokratski progres”	“Očuvanje kulturno-istorijske baštine Roma –Gelem, gelem, lungone dromensa”	7.866,00€

“**Inicijativa mladih za ljudska prava**” (YIHR) u okviru projekta „Monitoring primjene međunarodnih standarda u oblasti manjinskih prava u Crnoj Gori“, koji je realizovan uz podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, imala je za cilj da utiče na poboljšanje kvaliteta primjene međunarodnih standarda u oblasti zaštite manjina. Ovaj cilj je ostvaren kroz monitoring rada nacionalnih i lokalnih institucija, implementacije starteškog i zakonskog okvira, te utvrđivanja efekata njihove primjene i stepena zadovoljstva predstavnika manjinskih zajednica. Tako je izrađen monitoring izvještaj o stepenu primjene međunarodnih standarda u oblasti manjinskih prava u Crnoj Gori. Uz to, unaprijeđen je javni dijalog i saradnja javnih, civilnih i medijskih institucija o poboljšanju poštovanja manjinskih prava u Crnoj Gori i podignut stepen informisanosti crnogorskih građana o manjinskim pravima, međunarodnim standardima i zakonskim mehanizmima za njihovu zaštitu.

“NVO Sistem” u okviru projekta pod nazivom: “Ljepota različitosti” organizovao je promociju projektnih aktivnosti i kulture u medijim: Realizovana 2 Bazara u prostorijama NVO Sistem u cilju promocije kulturne baštine Bošnjaka-Muslimana. Edukativne radionice koje su realioovane kao set aktivnosti iz različitih tema i oblasti odnose se na unapređenje i edukaciju manjinskih naroda, odnosno u ovom slučaju djece – učenika manjinskih nacionalnih zajednica. edukovano 50 učenika Oš “Božidar Vuković Podgoričanin, njihovih roditelja, vršnjaka i rodbine.

NVO „Novi horizonti“, u sklopu projekta “Putevi razvoja karijere: Priprema mladih iz Albanije i Crne Gore za mogućnosti razvoja karijere u sektoru turizma” je realizovala studijske posjete važnih kulturno-istorijskih baština na područje Ulcinja i okolini koja imaju posebnu vrijednost za očuvanje identiteta manjinskog naroda.

U sklopu projekta „Jačanje medijske pismenosti i kritičkog razmišljanja mladih iz manjinskih zajednica“ koji Novi Horizont realizuje uz podršku Američke ambasade u Podgorici u sklopu programa „U.S. Embassy's 2022 Media Professionalization Assistance Program“, održan je ciklus radionica sa ciljem da se učesnici upoznaju sa konceptom ljudskih prava, principom jednakosti i dostojanstva, problemom kršenja ljudskih prava, zatim međunarodnim i domaćim dokumentima koji regulišu poštovanje ljudskih prava i sloboda, te mehanizmima i institucijama za zaštitu ovih prava. Kroz ovaj projekat doprinjeli smo razumijevanju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao i mogućnostima prevencije diskriminacije i smanjenju etničke distance.

Novi Horizont je takodje u sklopu projekta “INTERKULTURALNA KOMUNIKACIJA MLADIH: IZAZOVI I MOGUĆNOSTI” podržan od Ministarstva za ljudska i manjinska prava, imalo za cilj da kroz posebnog programa obuke i neformalne edukacije u vidu škole interkulturalnog dijaloga, stvara grupu budućih lidera sa ojačanim interkulturalnim kompetencijama, sa fokusom na dvije ključne dimenzije koje ima interkulturalno obrazovanje: uvažavanje različitosti i poštovanje ljudskih prava. Programi obuke se odvijalo, uporedo, na albanskom i crnogorskom jeziku. Ova metoda građanskog obrazovanja razvija interkulturalne kompetencije mladih putem debatanja, vježbi, prezentacija, dijaloga i grupnog rada. Ovom cilju su dali poseban doprinos kroz različitih promotivnih aktivnosti na medijima i publikacijom dvojezičnih brošura.

CEKUM je u 2022. godini organizovao 31 programsku aktivnost iz oblasti književnosti, likovne umjetnosti, scensko-muzičkog programa kao i promicje, tribine i više kulturnih događaja, objavio 3 knjige i časopise KOD, dao podršku mnogim NVO, KUD i pojedincima kojise bave promocijom i zaštitom kulture manjinskih naroda Crne Gore.

JU Centar za očuvanje i razvoja kulture manjina Crne Gore na konzistentan, kontinuirani i sveobuhvatni način bavi se stvaralaštvom manjina, njihovoj prezentaciji široj javnosti sa ciljem boljeg upoznavanja, razumijevanja i jačanja međusobnih veza između naroda koji žive u Crnoj Gori. Kroz svoje programske aktivnosti, promovisanje književnog, likovnog, muzičkog stvaralaštva, i uopšte umjetnosti, afirmiše specifičnosti kulturnog identiteta svakog stvaraoca koji kroz svoj umjetnički izraz prezentuje svoje stvaralaštvo. Vodeći računa da programi imaju adekvatnu medijsku prezentaciju, kako bi naši programski sadržaji dopri do što većeg broja ljudi. Svi programi su usmjereni na književni, likovni i muzički opus stvaralaštva sa posebnim akcentom na izdavačku djelatnost, kao glavnu orijentaciju rada i djelovanja ove ustanove. Programski sadržaji koje Centar kreira daju poseban pečat i na jedinstven i originalan način prezentuju kulturu, koja ostavlja trajan trag o bogatoj baštini, tradiciji i istoriji različitih kultura koje se prepliću na crnogorskom prostoru gdje se istovremno daje prilika afirmisanim umjetnicima i mladim talentima da prikažu svoje stvaralačko umijeće sa ciljem što bolje afirmacije mladih i neafirmisanih umjetnika.

Objavljena je i promovisana knjiga - prvi roman Harisa Zekića „Mrtvi čvorovi“. U izdanju Bošnjačkog nacionalnog vijeća u Crnoj Gori i Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore objavljena je knjiga aforizama Jasmina Ćorovića pod naslovom „ Polazaći od sebe“.

U izdanju Centra izašao je iz štampe 20. i 21. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD“, u 2022. godini. Časopis je rađen sa visokim estetskim i umjetničkim dometima, donosi relevantnu književnu kritiku, eseje uglednih pisaca i intelektualaca o slojevitim istorijskim i kulturnim vezama svih naroda na prostoru Crne Gore, ali i regiona, priče i pjesme na jezicima manjinskih naroda, opremljen je likovnim prikazima poznatih umjetnika, što daje i jedan poseban vizuelni efekat. Jubilarni 20. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD“, promovisan je u Podgorici. „Istaknuta je činjenica da su dvadeset brojeva „KOD-a“ potvrda i svjedočanstvo ljepote i bogatstva multikulturalizma, suživota, njegovanja tradicionalnih i savremenih vrijednosti crnogorskog društva“, poručeno je izmeđuostalog sa promocije jubilarnog broja.

Promocija romana Ruždije Adžovića „Ogrlica iz Šanliurfe“ je održana u Tuzima. Izdavanjem ovog romana na albanskom jeziku Centar je omogućio da knjiga dođe do čitalaca albanskog govornog područja. Ta činjenica je značajnija tim prije jer glavna junakinja romana mlada Albanka Đulija.

U saradnji sa Jevrejskom zajednicom u Crnoj Gori i JU Centar za kulturu Pljevlja, otvorena je izložba „Jevrejska materijalna i nematerijalna kulturna baština u Kotoru“. Izložba je organizovana je u okviru Evropskih dana jevrejske kulture. Otvaranjem ove izložbe zvanično je počela saradnja između JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i Jevrejske zajednice Crne Gore.

U Podgorici je održano je autorsko veče romskog pisca Ruždije Rusa Sejdovića „(Im)presija života“.

Samostalna izložba dizajnerskih radova pod nazivom „Kula“ autora Ahmeta Ademagića otvorena je u Podgorici. Izložbu je otvorio akademski slikar Aldemar Ibrahimović.

U Podgorici je održano Veče klapa Crne Gore. Učestvovala su klape: „Jedinstvo“ iz Bara, „Bisernice Boke“ iz Kotora, „Castel Nuovo“ iz Herceg Novog, „Maris“ iz Kotora, „O Dive Belcanto“ iz Berana i „Camerton“ iz Podgorice. Cilj ovog program je prezentacija klaposkog pjevanja koje pripada muzičkom nasljeđu Crne Gore.

U saradnji sa Hrvatskim nacionalnim vijećem, uz tehničku podršku JU Muzeji i galerija Tivat organizovan je solistički koncert magistricе muzičkih umjetnosti na harmonici Amele Frljučkić. Na koncertu pod nazivom „Od tradicionalnog do savremenog“ izvedene su savremene obrade tradicionalnih pjesama iz Crne Gore koje je za harmoniku aranžirala Amela Frljučkić, kao i svjetska premijera djela „Riflessi nel bianco“ italijanskog kompozitora Corrada Rojca, kao i djelo crnogorske kompozitorke Slobodanke Bobane Dabović-Đurić.

Programom „Biseri sa našeg đerdana ” u Rožajama nastavljena je realizacija manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“, u 2022. godini. Manifestacija „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“ je svojevrsno ogledalo crnogorske

multikulturalnosti kroz koju se izražavaju bogatstvo kulture i tradicije manjinskih naroda i prožimajuće vrijednosti različitih kulturnih identiteta, koje su objedinjene u nedjeljivu crnogorsku kulturnu baštinu.

Centar je nastavio realizaciju manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“, programom „**Sedefi ulcinjske tradicije i baštine**“ u Ulcinju. Program je prezentovan dvojezično, na albanskom i crnogorskom jeziku dok su istaknuti izvođači, muzičari i grupe prikazali bogat opus kulture, umjetnosti i tradicije Ulcinjskog kraja..

Uz niz svojih prepoznatljivih programa, i projekata, koji afirmišu stvaralaštvo iz kulture i umjetnosti pripadnika manjina, Centar je započeo i Tribinu " Interkulturalna obzorja", koja se uklapa u koncepciju rada ove institucije a to je njegovanje humanističkih i najviših civilizacijskih vrijednosti-multikulturalizma i interkulturalizma kao važnih postulata stabilnog i demokratskog društva. Cilj ovih tribina je bolje međusobno poznavanje različitih kulturnih identiteta, snaženje svijesti o potrebi prihvatanja različitog i drugačijeg, u isto vrijeme zajedničkog, širenje vidokruga tolerancije i razumijevanja:

-**Tribina „Interkulturalna obzorja” – Božidar Proročić,**

-**Tribina „Interkulturalna obzorja” – Andrej Nikolaidis,** književnik i publicista

-Učešće u IV Tribini su uzeli **Hafiz Sulejman Bugari, teolog i Ljudmila Popović, doktor komparativne književnosti i humanističkih nauka.** Cilj organizovanja je nastojanje Centra da se afirmišu plodovi rada i pregalaštva istaknutih pojedinaca i kolektivnih subjekata na planu afirmacije multikulturalizma, interkulturalne razmjene i prožimajućih kulturnih, umjetničkih i društvenih vrijednosti.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore predstavio je svoju bogatu izdavačku djelatnost i zapaženo učešće na 16 Međunarodnom podgoričkom sajmu knjiga 2022, VIII Internacionalnom sajmu knjiga u Podgorici, 21.Međunarodnom Sajmu knjiga u Ulcinju i Trećem izdanju sajma knjiga u Tuzima. Na sajamskim štandovima Centra bilo je izloženo preko 30 naslova u sopstvenom izdanju, kao i djela Ćamila Sijarića, Huseina Bašića, Zuvdije Hodžića, Basrija Čaprićija, Dimitrova Popovića, Draška Došljaka, Veselina Konjevića, Miomira Maroša, Ruždije Adžovića, Antona Gojčaja, Harisa Zekića, Braha Adrovića, Safeta Sjarića, Envera Muratovića, Safeta Hadrovića Vrbičkog, Sajme Feratović, Refika Ličine kao i izdanja izdavačke kuće Almanah – djela autora Šerba Rastodera, Alije Džogovića, Rifata Rastodera, dr Živka Andrijaševića, Jakuba Durguta, Bajra Agovića, Enesa Halilović.

NVO „Građanski aktivizam“ u sklopu projekta “Crna Gora – bogatstvo različitosti”, je realizovao set radnih posjeta nevladinim udruženjima koja posjeduju iskustvo u borbi za prava manjinskih naroda. Posjetili su sledeće organizacije: Sistem, Asistent, CEMI, Romski savjet

Partnerske organizacije su upoznate sa aktivnostima koje na polju zaštite prava manjinskih naroda sprovodi naše nevladino udruženje. Partnerima je predstavljeno istraživanje o opštem društvenom ambijentu za razvoj multinacionalnog i multietničkog sklada.

Dogovorena je zajednička platforma djelovanja u cilju dostizanja ključnih vrijednosti građanskog društva u čijim bi temeljima trebao da se nalazi multinacionalni, multietnički i multivjerski sklad. Ovakve aktivnosti su direktan doprinos sprječavanju podjela i stvaranju prostora koji podrazumijeva sklad i skladne odnose u svakom smislu te riječi.

Takodje I kroz aktivnost izrade priručnika koja je podrazumijevala štampu 693 primjerka brošure i distribucije 660 primjeraka, a kroz koju se naša država prikazuje kao pogodan ambijent za multinacionalni i multietnički sklad, kao i involviranost manjinskih naroda u društvene tokove.

Zatim veliki doprinos je ostvaren kroz snimanje edukativnog filma „Crna Gora - bogatstvo različitosti" koji je imao za cilj da prikaže momenat podignutih nacionalnih tenzija koje imaju potencijal da ugroze međunacionalni sklad i građansko biće Crne Gore. Apelovano je na sve javne djelatnike da pažljivo kroje narative jer neodgovorno manipulisanje nacionalnim i vjerskim osjećajima građana Crne Gore dovodi do toga da dodatno produbljuje podjele. Takodje ovim projektom se postiglo i uspješno organizovanje okruglog stola za 15 pripadnika i pripadnica ciljne grupe. Tokom trajanja istog sproveden je uspješan dijalog sa predstavnicima ciljne grupe na temu položaja manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, potom je predstavljeno istraživanje, a na kraju i prikazan edukativni film u sklopu ovog projekta.

Kroz projekat „Reinkluzivno”, sprovedena je projektna aktivnost koja je podrazumijevala set edukacija iz oblasti institucionalnih i civilnih mehanizama u borbi protiv diskriminacije i anticiganizama kroz direktan rad sa ciljnom grupom (u manjim grupama do 10 ljudi), a sa osnovom da ciljna grupa tokom treninga napravi plan civilnog djelovanja kako bi se pomoglo oštećenom licu. Uspješno sprovedena razmjena mišljenja na temu „trpeljivosti porodičnog nasilja u crnogorskom društvu" sa posebnim uglom i osvrtom na RE populaciju.

Ciljna grupa je na ovakav način upoznata sa fenomenologijom porodičnog nasilja u RE populaciji. Uspješno sprovedena edukacija ciljne grupe i sprovedeno savjetovanje na koji način prići žrtvama porodičnog nasilja kao i savjetovanje o koracima institucionalnog procesuiranje porodičnog nasilja potom i edukacija o institucionalnim mehanizmima porodičnog nasilja i razmjena iskustava, stavova i mišljenja, kroz direktan rad sa ciljnom grupom u manjoj grupi do 10 osoba, podrazumijevao je kombinaciju metode koja uključuje teorijski i praktični rad. Sve sesije počele su sa teorijskim inputima, a zatim se diskutovalo u planenumu o konkretnim temama. Da bi se osigurao kvalitet procesa učenja korištene su različite interaktivne tehnike koji podstiču i omogućavaju iskustveno učenje. Presentacija, brainstorm i diskusija, interaktivna predavanja su motivisala i podstakla grupu i na aktivno učešće a pritom smo se dotakli i tema poput: siromaštvo kao prepreka na putu uključivanja Roma u obrazovni sistem, Crna Gora i kulturološki ambijent kao prepreka obrazovanju Roma i prerano napuštanje obrazovnog procesa.

Takodje u sklopu ovog projekta odradjena je štampa i distribucija brošure pod nazivom „RE populacija u crnogorskom društvu" koja je ujedno prevedena i na romski jezik, kako bi se što bliže prišlo ciljnoj grupi i privukla zainteresovanost iste izvršen je odabir gosta - romskog aktiviste, Mensura Šaljaja - predsjednika Romskog savjeta, koji je govorio o problemima u procesu društvene inkluzije RE populacije. Gotov proizvod je takodje postavljen na web prezentaciju našeg udruženja. Takodje napominjemo da je došlo i do snimanja edukativnog filma koji je ostvario 21.714 pregleda.

RTCG je redovno emitovao programsku šemu koja se odnosi na manjinske narode:

365 Emisija Lajmet ;

45 Emisija Mozaiku;

Novogodišnja emisija na albanskom jeziku

45 Emisija Mostovi

25 Emisija Savore

260 radijskih emisija Lajmet e mengjesit(Jutarnjevijesti)

260 radijskih emisija Ditari (dnevnik na albanskom)

45 radijskih emisija Ne fund te javes (Na kraju nedjelje)

25 radijskih emisija na romskom jeziku.

U velikoj mjeri poboljšana saradnja sa manjinskim savjetima

Međutim, iako je bilo planirano da u 2022. godini počinje emitovanje emisije „U Fokusu“, odnosno 44 emisije u trajanju od 30 minuta, nijesmo uspjeli realizovati uglavnom zbog nedostatka kadrova, koje nismo uspjeli da angažujemo, kako dopisnika iz Plava, tako i novinara i voditelja emisije. Takodje smo planirali i angažovanje i jednog montažera koji poznaje albanski jezik, međutim i pored naših napora, nijesmo uspjeli naći odgovarajući

Uloga medija u razvijanju tolerancije i njegovanju razumijevanja među različitim etničkim zajednicama je presudna i stoga je izuzetno važno, sa njihove strane, preduzimanje odgovarajućih mjera koje prije svega podrazumijevaju obrazovanje i dodatnu obuku svih zapošljenih u njima. Značajne korake na tom pravcu već preduzimaju brojne medijske organizacije u Crnoj Gori i posebno Institut za medije Crne Gore, kako kroz monitoring proces crnogorskog kodeksa novinara tako i kroz novinarske škole i specijalističke kurseve. Pokrenuti su posebni programi pripreme i osposobljavanja Roma i Egipćana za novinarski i posao vaspitača u predškolskim ustanovama. U tom pravcu ostvarena je snažna saradnja sa Ministarstvom prosvjete inauke i sporta , Univerzitetom Crne Gore, Institutom za medije Crne Gore i NVO sektorom. Ovim programom planiraju se osigurati kadrovi koji će biti u prilici da se aktivno uključe u crnogorski obrazovni sistem i u rad medija.

Kao što je poznato, set medijskih zakona (Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore) oblast informisanja reguliše u skladu sa Ustavom i na nivou standarda sadržanih u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama (UN, OSCE26, Savjet Evrope, EU).

Savjet Radio Televizije Crne Gore (RTCG) je, sredinom februara mjeseca t.g. imenovao članove Komisije za programske sadržaje na albanskom i jezicima drugih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica u čiji sastav je ušla i predstavnica našeg Savjeta i to je g-dja Mirheta Gačević.

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava je u 2022. godini finansijski je podržano 195 projekata (58 pravnih i 137 fizičkih lica); 18% projekata se odnosi na albansku nacionalnu zajednicu (13% sredstava), 15% na bošnjačku (14% sredstava), 4% na hrvatsku (4% sredstava), 5% na muslimansku (5% sredstava), 5% na romsku (5% sredstava), 7% na srpsku (10% sredstava) i 46% su multinacionalni projekti (49% sredstava).

Izazovi:

U više slučajeva medijske i organizacije za zaštitu ljudskih prava u Crnoj Gori su ukazivale na prisutnost govora mržnje, stereotipnog prikazivanja pripadnika određenih etničkih grupa, povezivanja primjera ponašanja i aktivnosti pojedinca sa etničkom grupom kojoj recimo to lice pripada, objavljivanje komentara u kojima se zalaganja za zaštitu manjinskih prava i za primjenu relevantnih međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava, proglašavaju antidržavnim i nacionalizmom. Intencija je da državni organi u što većoj mjeri participiraju u suzbijanju govora mržnje putem cenzurisanja sadržaja, vođenjem postupka u regulatorni tijelima, vođenjem kampanja protiv govora mržnje a u cilju promocije multietničkog sklada. Naročitu pažnju potrebno je posvetiti porodičnom nasilju i ugovorenim brakovima. Potrebno je staviti akcenat na povećanje broja kampanja protiv ovih društvenih anomalija.

4. Politička participacija

Kada je riječ o političkoj participaciji manjina, Strategijom je postavljen strateški cilj:

Obezbijeđeno autentično političko predstavljanje i participacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom životu Crne Gore, koji će se realizovati kroz operativni cilj: Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice su osnažene za učešće u političkom životu Crne Gore kroz dalji razvoj referentnog normativnog okvira i putem edukacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

- Edukovani su, u velikoj mjeri pripadnici/ce manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije Realizovan je trening za mlade lidere koji žele da se bave politikom. Javne ličnosti iz političke scene, novinari i analisti bili su treneri ove dvodnevne obuke koju je organizovao Albanski nacionalni savjet. Sprovedne su edukacije o važnosti političke participacije i javnog zagovaranja politika od značaja za pripadnike manjinskih naroda i

drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa fokusom na rome i egipćane kao i edukacije i kampanje o važnosti političke participacije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

- Inicirana je izmjena i dopuna člana 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika
- Organizovane 3 edukacije za 60 predstavnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. o važnosti političke participacije i javnog zagovaranja politika od značaja za pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa fokusom na rome i egipćane
- Romski savjet je inicirao izmjenu i dopunu člana 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika, kroz promjenu cenzusa na 0,35%, to jeste Romski savjet je poslao inicijativu Skupštini Crne Gore i Vladi Crne Gore, za smanjenje cenzusa sa 0,7% na 0,35%,.

Operativni cilj: Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice su osnažene za učešće u političkom životu Crne Gore kroz dalji razvoj referentnog normativnog okvira i putem edukacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Indikatori učinka 1:	Polazna vrijednost	Trenutna vrijednost 2022	Ciljna vrijednost 2023.
Povećan broj edukovanih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije u odnosu na podatke iz 2018. godine	2019 4	150 Definisan prijedlog izmjene izbornog zakonodavstva u dijelu autentičnog političkog predstavljanja romske zajednice	200 Definisan prijedlog izmjene izbornog zakonodavstva u dijelu autentičnog političkog predstavljanja romske zajednice

Izazovi: Postojeći zakonski okvir otklonio je nedostatke u pogledu ustavnog osnova za **rješenje pitanja autentične zastupljenosti i afirmativne akcije u političkoj reprezentaciji manjina**. Iako su zakonski propisi usklađeni sa najvišim normativnim standardima, cilj i ove Strategije mora biti pospješivanje političke participacije manjina. Aktivnosti iz akcionog plana koje se tiču ove oblasti uglavnom su

planirane za 20223 godinu. Za punu afirmaciju prava manjina neophodan sistemski pristup koji će omogućiti efikasnije ostvarivanje i zaštitu prava manjinskih naroda i manjinskih nacionalnih zajednica, a koji nadilazi normativne napore koje država preuzima. Posebno je značajno da lokalne samouprave preuzmu veću odgovornost za implementaciju lokalnih javnih politika, te da promovišu demokratsku kulturu i razvijaju proaktivan pristup prema multietničkom upravljanju.

5. Specifične mjere

Strategija predviđa i niz posebnih instrumenata i mjera kako bi se njihovom realizacijom podigli kapaciteti praćenja stanja prava manjina ali i svijesti manjina o njihovom statusu, pravima i obavezama.

Strategijom je u ovom dijelu prepoznat sljedeći strateški cilj:

Uspostavljen efikasan sistem monitoringa ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori i podići nivo njihove svijesti o sopstvenom statusu, pravima i obavezama u skladu sa međunarodnim standardima i pozitivnim pravom Crne Gore.

U okviru ovog strateškog cilja identifikovan je sljedeći operativni cilj: *Podignut nivo svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina*

Operativni cilj: Podignut nivo svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina

Indikatori učinka	Polazne vrijednosti	Trenutna vrijednost 2021/22	Cijna vrijednost
Povećan broj obuka u cilju podizanja nivoa svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i generalne javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina	<i>Polazna vrijednost 2019</i> <i>Organizovana 2 treninga</i>	Organizovana 4 treninga	<i>Ciljna vrijednost 2023</i> <i>Organizovano 8 treninga</i>

- Izrađen je i objavljen izvještaj RCC i sa prikazom socijalne distance prema Romima i Egipćanima
- Pružena je besplatna pravna pomoć za najmanje 50 osoba godišnje o organizaciji Srpskog nacionalnog svijeta.
- realizacija popisa stanovništva je u toku. Sa pripremnim aktivnostima za popis pocelo u navedenom roku (III kvartal 2022.). Dalji tok pripremnih aktivnosti i sprovođenje popisa je planiran za kraj 2023. godine.

OBLAST 1:		OBRAZOVANJE							
STRATEŠKI CILJ		Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene principa afirmativne akcije.							
Operativan cilj1:		Uspostavljanje normativnih i resursno – tehničkih pretpostavki za izučavanje jezika manjina u obrazovnim ustanovama u Crnoj Gori, kao i unaprijeđen multikulturalni i multietnički karakter obrazovnih kurikuluma u Crnoj Gori.							
Indikatori učinka:1		Polazna vrijednost 2019 Nema dostupnih udžbenika			Trenutne vrijednosti Nema dostupnih udžbenika			Ciljne vrijednosti 2023 Obezbijeđeno 10000 udžbenika	
Mjera	Aktivnost	Indikator Rezultata	Institucija	Početni i Kranji rok	Status realizacije	Planirana i Utrošena sredstva	Novi rok i obrazloženje	Preporuke	
	1.1. Izraditi udžbenik za VI razred osnovne škole za izučavanje albanskog jezika kao izbornog predmeta u dvojezičnim osnovnim školama	Izrađen udžbenik VI razreda za albanski jezik za upotrebu u nastavi na službenom jeziku u dvojezičnim školama	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta ¹ , Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, ZUNS ² UCG ³	01.04.2021 31.12.2022	Nije realizovano	Planirana sredstva: 4.000,00€ po godini MPNKS 400,00€ UCG iz projekata- Budžet Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta,	Osnovne škole gdje se nastava izvodi dvojezično, u toku ove školske godine, dakle školske 2021/22 nijesu birali albanski jezik kao izborni predmet	Aktivnost će se realizovati u toku 2023.	
	1.2. Obezbjediti udžbenike za	Odštampano najmanje 500 primjeraka	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture	01.04.2021. 31.12.2021.	Nije realizovano	4.000.00 € Budžet Ministarstva	ova aktivnost nije realizovana u 2022 godini jer u	Za albanski jezik kao izborni	

		VI razred osnovne škole za izučavanje albanskog jezika kao izbornog predmeta u dvojezičnim školama		i sporta, ZUNS			prosvjete, nauke, kulture i sporta	osnovnim školama gdje se nastava izvodi dvojezično, imaju mogućnost da biraju albanski jezik kao izborni predmet (II I III kvartal 2021, za ovu školsku godinu, dakle 2021/22 u nijednoj dvojezičkoj školi nije izabran Albanski kao izborni);	predmet, je bilo planirano da se počinje štampanje udžbenika u toku 2021.godine (od I do III kvartala) ali se odlaže za 2023.godinu I nastaviće se ova aktivnost u toku realizacije Strategije ako se u školama formiraju grupe za učenje albanskog jezika
		1.3. Organizovati seminare za nastavnike/nastavnice o modernim metodama integrativne nastave sa posebnim naglaskom na multikulturalnost I primjenu 20% otvorenog dijela	Organizovano 3 seminara. Teme seminara: 1. Moderne metode integrativne nastave 2. Multikulturalnost I interkulturalnost u nastavi Realizovano 20% otvorenog kulrikuluma u skladu sa potrebama lokalne sredine.	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, ZUNS, nacionalni savjeti manjina UCG	01.04.2021 31.12.2022	Djelimično realizovano Ova aktivnost je djelimično realizovana u organizaciji Ministarstva prosvjete. Organizovan je dvodnevni seminar u Osnovnoj školi "Mahmut Lekić" u Tuzima za nastavnike/nastavnice o modernim metodama integrativne nastave sa posebnim naglaskom na multikulturalnost I primjenu 20% otvorenog dijela kulrikuluma, u	Planirano 5.000,00€ MProsvjete; 200,00 utrošeno 1300 e iz budžeta Mprosvjete.	Hrvatsko vijeće je u fazi inicijalne pripreme sastanaka s Ministarstvom što se tiče 20% otvorenog kulrikuluma u skladu s potrebama lokalne sredine u Kotoru i Tivtu (pripremljena su dva potencijalna udžbenika) Albanski savjet zbog nedostatka	Iako do sada živimo i radimo u uslovima pandemije, nastavlja se realizacija obaveznih djela kulrikuluma a slobodni dio kulrikuluma može se planirati za teme koje su povezane za identitet manjina. To je i

		kurikuluma, u skladu sa potrebama lokalne sredine iz predmeta maternji jezik i književnost, istorija, umjetnost, likovna i muzička				skladu sa potrebama lokalne sredine iz predmeta maternji jezik i književnost, istorija, umjetnost, likovna i muzička. Seminar je prošlo 30 nastavnika/ca osnovnih škola. Učesnici koji su prošli seminar, dolaze iz opštine Ulcinja i Tuzi.		sredstava nije realizovao	urađeno i u kontinuitetu se radi
		1.4 .Sprovesti obuke nastavnika značajnih predmeta iz oblasti ljudskih i manjinskih prava sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Obučeno 120 nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta Zavod za školstvo, UCG	01.04.2021 31.12.2022	REALIZOVANO: Ministarstvo prosvjete u 2022. godini u 40 škola realizovalo projekat "Kvalitetno obrazovanje za sve" orijentisan na inkluzivnost, nediskriminaciju i demokratičnost. Realizovane su obuke kadra za unapređenje demokratskih i inkluzivnih nastavničkih kompetencija, obuke za učenike, vizije škole koja predstavlja demokratsku- inkluzivnu kulturu, praksu, vrijednosti i vršnjački model podrške. Kroz obuku je prošlo oko 150 nastavnika iz svih regija Crne Gore. Program realizuje Odjeljenje za obrazovanje Savjeta Evrope u saradnji sa Programskom kancelarijom u Podgorici.	Planirano: 2.500,00€ MPNKS 200,00€ UCG Budžet Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta i UCG Utrošena sredstva: Za ove obuke je odvojeno 1300 eura.		nastati se realizacija aktivnosti sa rokom do kraja 2023 godine

		1.5. Unaprijediti saradnju između obrazovnih ustanova, radnika i učenika sa obrazovnim ustanovama, radnicima i učenicima iz drugih zemalja putem međunarodnih konferencija.	Realizovane 2 međunarode konferencije/edukacije/proje kata u oblasti obrazovanja, na teme:-- Upoznavanje sa međusobnim programima vezano sa identitetskim predmetima (mateternji jezik, istotija, muzička umjetnost itd) - Uspostavljanje saradnje međusobnog nastavnog osoblja sa zemljama regiona	Ministarstvo prosvjete, na uke, kulture i sporta, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje, Nacionalni savjeti manjina,	01.08.2021 31.12.2022	REALIZOVANO: Realizovane 2 međunarode konferencije/edukacije/proje kata u oblasti obrazovanja, na date teme:-- HNV je jedino bio partner i sudionik Okruglog stola "Crnogorsko - hrvatski kulturni dodiri: manjine kao mostovi saradnju i povezivanja", koji se u organizaciji Uprave za dijasporu održao 22. 1. 2022. Ministarstvo prosvjete: Unaprijeđena saradnja između obrazovnih ustanova, radnika i učenika sa obrazovnim ustanovama, radnicima i učenicima iz drugih zemalja: - Osnovna škola "Dacić# u Dacićima opština Rožaje saraduje sa dvije osnovne škole na Kosovu (opština Istog i opština Dragaš) i jednom školom u Kukesu (Albanija); - Srednja mješovita škola "25. Maj" u Tuzima počeli saradnju sa	Planirano: € 5.000,00 godišnje Budžet Ministarstva prosvjete Utrošeno 1950 eura Alb. nac. savj 133,00€		

						<p>gimnazijom "Arben Briçi" u Tirani;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nastavljen je projekat "Putevi razvoja karijere: Priprema mladih iz Albanije i Crne Gore za mogućnosti razvoja karijere u sektoru turizma" koji podržava, a koji sprovodi organizacija World Vision Albania (kao vodeći aplikant) u partnerstvu sa NVO „Novi Horizont“ iz Ulcinja, kao i srednjim školama "Bratstvo-jedinstvo" iz Ulcinja i "Hamdi Bushati" iz Skadra. - Albanski nacionalni savjet je organizovao učešće albanskih učenika, na takmičenju iz njemačkog jezika, pod organizacijom Njemačko-Austrijskog edukativnog kulturnog centra "Willkommen" - Hrvatsko vijeće organizovalo projekt „Putevima bokeljskih Hrvata" u Kotoru i Zagrebu-glazbena baština, priča o 5 znamenitih Hrvata iz Boke i iz Zagreba; 			
--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

		1.6. Stipendirati studente u cilju obezbjeđivanja deficitarnih kadrova za potrebe obrazovanja na albanskom i romskom jeziku	Dodijeljeno 10 stipendija za deficitarne kadrove za potrebe obrazovanja naalbanskom jeziku, Dodijeljenih 2 stipendije za izučavanje romskog jezika Broj dodijeljenih stipendija za izučavanje albanskog jezika povećan za 100% u odnosu na dodijeljene stipendije akademske 2015/16. godine (stipendirano 6 studenata)	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, Nacionalni Savjeti manjina , Zavod za školstvo	01.08.2021 31.12.2022	HNV stipendirano 20 studenata hrvatske nacionalne manjine; (HGI I HNV) – iz budžeta HNV-a na godišnjem nivou 6.000, 00 eura. Optina Gusinje dodijelila 5 stipendija za studente u cilju obezbjeđivanja deficitarnih kadrova za potrebe obrazovanja na albanskom jeziku.	Planirana sredstva za akademsku 2021/2022. godinu: 11.000,00 € MProsvjete: utrošeno 300 e 1.000,00 € Nacionalni savjet Albanaca Budžet Ministarstva prosvjete,nauke, kulture i sporta i nacionalnog savjeta Albanaca Utrošeno 2022: iz budžeta HNV-a na godišnjem nivou 5.000, 00 eura ukupno i u 2022 Opština Gusinje Utrošeno: 2.000,00 €	Minitarstvo prosvjete: 2022 Za ovu akademsku godinu nije bilo prijavljenih kandidata na konkursu za deficitarne kadrove za potrebe obrazovanja naalbanskom jeziku, kao ni za izučavanje romskog jezika	Ova aktivnost će se nastaviti u sledećem izvještajnom periodu jer sredstva su obezbijeđena od strane MN , isto tako post-oji volja i kod Savjeta manjina i zavoda za školstvo
		1.7. Obezbi-jediti udžbeni-ke i prateća nastavna sredstva za izučavanje albanskog	Odštampano i distribuirano 5.000 udžbenika za izučavanje albanskog jezika	Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gori	01.04.2021 31.12.2022	Nije realizovano.	Donacija sa strane Fondacije "ALSAR" iz Albanije (Savjet je uplatio troškove u iznosu od	ova aktivnost nije realizovana zbognedostatka finansijskih sredstava i promjena u rukovodstvu savjeta. Realizaci-	Aktivnost će se realizovati u 2023. godini

		jezika kao jezika sredine.					2.233,82€)	ja iste je prolongirana za kraj 2023. godine.	
		1.8 Inicirati uvođenje sadržaja koji pospješuju međuetničku toleranciju i suživot u obavezan dio kurikuluma iz predmeta maternji jezik i književnost, istorija, umjetnost, likovna i muzička umjetnost	Inicirana izmjena nastavnog plana i programa u oblasti književnosti, istorije, umjetnosti, likovne i muzičke umjetnosti, maternjeg jezika, za osnovne i srednje škole.	Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gori, Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori, Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori, Hrvatsko vijeće u Crnoj Gori, UCG	01.04.2021 31.12.2022	Djelimično realizovano: na realizaciji ove aktivnosti uglavnom je radilo HNV i Još uvijek je u fazi inicijalne pripreme sastanaka s Ministarstvom što se tiče 20% otvorenog kuriku-luma u skladu s potrebama lokalne sredine u Kotoru i Tivtu (napomenimo da su već pripremljena dva potencijalna udžbenika od strane hrvatske zajednice. Savjet Muslimanskog naroda Crne Gore je formirao Komisiju za obrazovanje 26.02.2022. god. koja će inicirati izmjene I dopune nastavnog plana I programa u navedenim oblastima. Planirani rok realizacije ovog projekta je kraj 2023. godine.	Planirano: UCG iz projekata 200,00 eura	j.	Preporučuje se da Savjeti nastave sa realizacijom aktivnosti u cilju pospješivanja međuetničke tolerancije i suživota
		1.9 Jačati saradnju između obrazovnih ustanova, prosvjetnih radnika i učenika iz Crne Gore i	Realizovano najmanje 4 međunarodne konferencija/edukacije/projekta u oblasti obrazovanja; Potpisana najmanje 2 Memoranduma o saradnji između	Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori, nacionalni savjet Albanaca Crnoj Gori, Hrvatski	01.07.2021 01.07.2022	U organizaciji opštine Ulcinj aktivnost realizovana 21. aprila 2022.godine u saradnji sa SC Bratstvo jedinstvo na temu podizanja svijesti o informisanosti o pravima manjinskih naroda i kulture. Aktivnost realizovana	Planirano: Hrvatski savjet u Crnoj Gori 6.000,00€, Savjet muslimanskog savjeta Crne Gore 10.000,00€,	Do sada je organizovan jedan okrugli sto u organizaciji Hnv:HNV, na temu kulturne baštine, jezika i obrazovanja. Takođe, Hrvatska	Nastaviti sa sprovođenjem aktivnosti od strane Savjeta manjina i lokalnih samouprava u cilju jačanja saradnje između

		zemalja iz okruženja na lokalnom I nacionalnom nivou putem organizovanja međunarodnih konferencija/edukacija/projekata I potpisivanja Memoranduma o saradnji u cilju obezbjeđivanja kvota za upis studenata iz Crne Gore u matičnim zemljama	cnogorskih obrazovnih ustanova i obrazovnih ustanova zemalja iz okruženja. Realizovane najmanje dvije interkulturalne posjete u opštini Ulcinj; Organizovana najmanje 2 seminara u cilju podizanja svijesti o informisanosti o pravima manjinskih naroda I kulture, učešće uzelo minimum 150 roditelja i učenika	savjet u Crnoj Gori, Opština Bar, Opština Ulcinj		angažovanjem stručnog lica-prof. Biljane Maslovarić od strane Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Albanski nacionalni savjet je tokom 2022.god. podržao učenike srednjih škola, gimnazije "Bratstvo Jedinstvo" u Ulcinju, i "25 Maji" u Tuzima, za učešće na Sajmu knjiga u Tirani, Albaniji. Bošnjački savjet je povodom 21. februara, Međunarodnog dana maternjeg jezika, u Podgorici organizovalo edukativno-promotivnu tribinu, JEZ-IČKA TRADICIJA BOŠNJAKA. Tribina je organizovana za profesore i nastavnike.	Nacionalni savjet Albanaca 2.000,00€, Opština Ulcinj 500,00€- Utrošeno Utrošeno: alb nac savj 650, 00 e	zajednica je postigla dogovor o upisnoj kvoti hrvatskih studenata iz Boke kotorske, odnosno Crne Gore, na preddiplomske studije Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu od akademske godine 2021. / 2022. Opština Ulcinj je uputila pozivnicu Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava a tiče se realizacije aktivnosti u partnerstvu koje se odnose na jačanja saradnje između obrazovnih ustanova, prosvjetnih radnika i učenika iz Crne Gore i zemalja iz okruženja na lokalnom i	obrazovnih ustanova prosvjetnih radnika i učenika iz CG i Gore i zemalja iz okruženja na lokalnom I nacionalnom nivou
--	--	--	--	--	--	--	--	---	---

							<p>nacionalnom nivou putem organizovanja najmanje dvije interkulturalne posjete u opštini Ulcinj. Realizacija aktivnosti je planirana za mart i maj 2022. godine međutim aktivnost nije realizovana zbog izostanka odgovora opštine Bar.</p> <p>HNV stipendija studentima u iznosu od ukupno 6.000,00 eura iz budžeta Vijeća u prethodnoj i u 2023. ; i upisne kvote za hrvatske studente iz Crne Gore u RH osigurane ; vrijedi i za 2023</p>		
		1.10 Stipendirati studente	Broj dodijeljenih stipendija povećan za 30 % u odnosu na	Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori	01.07.2021 31.12.2022	Nije realizovano	Budžet Bošnjačkog vijeća 3000,00	Bošnjačko vijeće nije realizovalo ovu aktivnost	preporučuje se rad na ovoj aktivnosti kako

		bošnjačke nacionalnosti koji studiraju nacionalnu grupu predmeta u cilju obezbjeđivanja deficitarnih kadrova	2020- tu godinu.				€	zbog izostanka finansijske podrške. Takođe realizacija iste je planirana je za kraj 2023. god	bi se obezbjedila što bolja inkluzija svršenih studenata bošnjačke nacionalnosti u cilju obezbjeđivanja deficitarnih kadrova
Operativni cilj - 1.2.		Osnaženi kapaciteti institucija i obrazovnih ustanova u funkciji ostvarivanja prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.							
Indikator učinka 2: Povećanje procenta obučениh nastavnika za senzibilan rad sa pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica		Polazna vrijednost 2019 Broj aktivno zaposlenih nastavnika školske 2018/19 u osnovnim i srednjim školama je 7143			Trenutna vrijednost Obučeno najmanje 15 % aktivnih nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u odnosu na školsku 2018/2019			Ciljna vrijednost 2 Obučeno 30% nastavnika, u odnosu na broj nastavnika zaposlenih školske 2018/2019	
1.2.1 Sprovesti obuke nastavnika značajnih predmeta iz oblasti ljudskih i manjinskih prava sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Obučeno najmanje 15% aktivnih nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava	1.07.2021 31.12.2022	Sprovedena obuka nastavnika značajnih predmeta iz oblasti ljudskih i manjinskih prava sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Obučeno najmanje 15 % aktivnih nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Obuka je održana 22.11.2022 godine u hotelu "Franca" u Bijelom Polju. Učesnici su bili			300,00 € po godini Budžet Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava Utrošeno: 887,30 e		

					nastavnici/ce i profesori/ce 11 osnovnih i srednjih škola iz opština: Bijelo Polje, Berane, Petnjica, Gusinje, Plav, i Rožaje.			
	1.2.2. Organizovati Akademske tribine na temu: "Status i položaj srpskog naroda" i druge aktuelne teme od značaja za pripadnike srpske nacionalne zajednice u CG	Organizovana minimum jedna tribina mjesečno u cilju upoznavanja šire javnosti o statusu i položaju srpskog naroda u Crnoj Gori.	Srpski nacionalni savjet	1.04.2021 31.12.2022	Srpski nacionalni savjet u predviđenom periodu organizovao je više od 20 Akademske tribine na kojima su gosti bili najistaknutiji srpski intelektualci, umjetnici i društveni i javni radnici iz Crne Gore i regiona....	Planirano: 1.500.00 € Po tribini Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno 1500. oo		
	1.2.3 Održavanje "Škole tolerancije- različiti ali su nam prava jednaka" u cilju prepoznavanja problema sa kojima se suočavaju pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i promovisanje prihvatanja nacionalne, etničke i vjerske različitosti kroz edukaciju učenika i nastavnog osoblja, izradu istraživanja i edukativnog materijala	Edukovano najmanje 50 učenika i 5 profesora;- Urađeno istraživanje na uzorku od 100 lica; Izrađen i podijeljen edukativni material.	Centar za inovacije i projekte	01.04.2021 31.12.2021		Planirano: 10.600,00€ Sektorska analiza za oblast manjinskih naroda u 2020-oj		
	1.2.4 Stipendiranje studenata manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa teritorije opštine Bar	Stipendirao najmanje 5 studenata.	Opština Bar	01.04.2021 31.12.2022	Realizovano	Planirano: 2.475,00 € <i>Opština Bar je za ovu namjenu u</i>		<i>nastaviti sa stipendiranjem studenata manjinskih naroda i drugih manjinskih</i>

						2022.godini isplatila 3.000,00 eura.		nacionalnih zajednica na lokalnom nivou
	1.2.5. Organizovati edukaciju nastavnog kadra o ljudskim i manjinskim pravima i slobodama	Obučeno 30% nastavnika osnovnih i srednjih škola u opštini Gusinje a ljudskim i manjinskim pravima	Opština Gusinje	01.07.2021 31.12.2022	Organizovana obuka nastavnog kadra na temu o ljudskim i manjinskim pravima i slobodama Obučeno 30% nastavnika osnovnih i srednjih škola u opštini Gusinje a ljudskim i manjinskim pravima	Planirano: 50,00 € Budžet Opštine Gusinje utrošen isti iznos		
	1.2.6 Organizovati okrugli sto na temu – „Kulturne raznolikosti Crne Gore – nasljedstvo koje nas obogaćuje“ u cilju promocije značaja poštovanja različitosti	Organizovano 8 okruglih stolova	Opština Gusinje, Opština Pljevlja, Opština Tuzi, Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gor	01.04.2021 31.12.2022	Djelimično realizovano Opština Bar je organizovala okrugli sto na temu – „Kulturne raznolikosti Crne Gore – nasljedstvo koje nas obogaćuje“ u cilju promocije značaja poštovanja različitosti. Opština Gusinje je organizovala 3 okrugla sto na temu – „Kulturne raznolikosti Crne Gore – nasljedstvo koje nas obogaćuje“ u cilju promocije značaja poštovanja različitosti	Planirano: Nacionalni savjet Albanaca 2.000,00 €; Opština Pljevlja 300,00 €; (utrošeno 300 e) Opština Gusinje 100,00 € isti iznos utrošeno);	Aktivnost nije u potpunosti realizovana zbog preporuka i mjera IJZ i NKT-a kao i zbog nedostatka finansijske podrške i nerijetko kadrovskih promjena na nivou lokalne samouprave i nacionalnih savjeta Opština tuzi nije podnosila izvještaj o aktivnostima	Nastaviti sa organizovanjem okruglih stolova u cilju promocije značaja poštovanja različitosti u cilju smanjenja etničke distance i uspješnog multietničkog sklada
	1.2.7 Promovisati pozitivno - pravna rješenja iz oblasti upotrebe jezika i pisma pripadnika manjinskih naroda	40% zaposlenih u lokalnoj samoupravi Gusinje, upoznato pozitivno-pravnim	Opština Gusinje, Opština Bar, Opština Bar,	01.01.2021 31.12.2022	Opština Bar je uputila dopis MUP-u CG, - Direktoratu za građanska stanja i lične isprave	Planirano: Nacionalni savjet Albanaca	;	Ova aktivnost će se nastaviti tokom 2023

<p>i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na lokalnom nivou, organizovanjem seminara i radionica.</p>	<p>rješenjima iz oblasti upotrebe jezika i pisma manjina na lokalnom nivou; Najmanje 5% stanovništva u Opštini Bar je upoznato o potrebi primjene pozitivnopravnih rješenja iz oblasti upotrebe jezika i pisma manjina na lokalnom nivou</p>	<p>Albanski nacionalni savjet,</p>	<p>-Područna jedinica Bar u vezi dostavljanja informacije o primjeni Zakonskog prava na upotrebi jezika i pisma manjina. Takodje, u fazi je izrade i Priručnik o manjinskim pravima i slobodama, koji će biti besplatno distribuiran.</p> <p>40% zaposlenih u lokalnoj samoupravi Gusinje, upoznato pozitivno-pravnim rješenjima iz oblasti upotrebe jezika i pisma manjina na lokalnom nivou radionica na temu promovisanje pozitivno-pravnih rješenja iz oblasti upotrebe albanskog jezika i pisma na lokalnom nivou;</p> <p>U organizaciji Alb savjeta Počela je realizacija projekta o upotrebi Albanskog jezika u institucijama gdje albanci čine od 5% stanovništva rok kraj 2022</p> <p>Alb n Realizacija projekata „Službena upotreba albanskog jezika u Crnoj Gori“ koji finansira Nacionalni savjet u cilju istraživanja nivoa službene upotrebe albanskog jezika u opštinama u kojima žive Albanci u Crnoj Gori, u</p>	<p>2.000,00 €: Opština Gusinje 50,00 € Opština Bar 1.200,00 €</p>		
--	--	------------------------------------	--	---	--	--

						skladu sa Ustavom Crne Gore, odredbama i važećim zakonima			
OBLAST 2:		ZAPOŠLJAVANJE							
Strateški Cilj 2:		<i>Oснаžena duštveno-ekonomska integracija pripadnika manjiskih naroda i drugih manjiskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu putem implemetacije postojećih normativnih rješenja i instrumenata zapošljavanja</i>							
Operativni Cilj 2.1		<i>Implementiran princip afirmativne akcije definisan normativnim okvirom u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjiskih naroda ili drugih manjiskih nacionalnih zajednica.</i>							
Indikatori učinka 1.		<i>Polazna vrijednost</i>		<i>Trenutna vrijednost</i>			<i>Ciljna vrijednost</i>		
<i>Povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjiskih naroda i drugih manjiskih nacionalnih zajednica u državnoj upravi</i>		<i>Polazna vrijednost 2019</i>		<i>Nepromijenjena u odnosu na polaznu</i>			<i>Ciljna vrijednost 2023</i>		
		<i>Prema informaciji iz 2015 godine: 16,48%</i>					<i>Povećanje od 10% u odnosu na podatke iz 2015</i>		
Mjera	Aktivnost	Indikator rezultata	Institucija	Početni i krajnji rok	Status realizacije	Planirana i utrošena sredstva	Novi rok i obrazloženje	Preporuke	
	2.1.1. Organizovati edukacije o	Edukovano najmanje 100	Ministarstvo pravde, ljudskih i	01.04.2021 31.12.2022	Nije realizovano	Planirano: MLJMP 3.000,00 €	Aktivnost će se realizovati u 2023. Godini,		

		pozitivno pravnim rješenjima koje se odnose na pravo na srazmjernu zastupljenost pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnim službama organima državne vlasti i lokalne samouprave.	zaposlenih u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave na pozicijama visokorukovodnog kadra.	manjinskih prava ⁴ , Uprava za kadrove, Opština Ulcinj			po godini, Opština Ulcinj 500,00 €	u konsultaciji sa predstavnicima opštine Ulcinj aktivnost će biti realizovana u saradnji sa opštinom Bar	
		2.1.2. Organizovati edukacije i obuke za senzibilizaciju savjetnika za zapošljavanje za rad sa teže zapošljivim kategorijama, među koje spadaju i pripadnici manjinskih zajednica,	Obučeno najmanje 15 savjetnika za zapošljavanje	HELP, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo finansija i socijalnog staranja	01.04.2021 - 31.12.2022	Nije realizovano	Planirano: 20.000, 00 € Evropska Unija i budžet Crne Gore	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19. Planirana za 2023. godinu	

		prevashodno Romi i Egipćani							
		2.1.3 Organizovati tromjesečne stručne prakse u javnim organima za studente završnih godina UCG iz romske i egipćanske zajednice	Najmanje tri studenta/kinje obavili tromjesečnu stručnu praksu u javnim organima	GSV, Ministarstva Vlade CG	01.04.2021 31.12.2022	Nije realizovano	1.800,00 € Budžet Crne Gore	Aktivnost je planirana za kvartal III kvartal 2023	
		2.1.4 Pružanje stručne pomoći kroz proces radnosocijalne integracije radi sticanja znanja i vještina potrebnih za uključivanje na tržište rada	Broj uključenih lica shodno procjeni potreba za lica koje se nalaze na evidenciji ZZZCG i dinamikom njihovih novih prijavljivanja	ZZZCG	01.04.2021 31.12.2021	Nije realizovano	Redovna sredstva zavoda		ZZZCG nije dostavio izvještaj o realizaciji ove aktivnosti, ne postoje podaci o razlozima zbog koje nije realizovana zbog izmjena kadrovske strukture u tom organu

Operativni Cilj 2.2		Povećan stepen participacije pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim pozicijama u državnim institucijama Crne Gore							
Indikator učinka 1: Povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih		Polazna vrijednost			Trenutna vrijednost Srednja vrijednost 2021. Povećanje procenta zaposlenih za 2,5% u odnosu na podatke iz 2015. godine			Ciljna vrijednost 2023. Povećanje procenta zaposlenih za 5% u odnosu na podatke iz 2015. godine	
mjera	Aktivnost	Indikator rezultata	Institucija	Početni i krajnji rok	Status realizacije	Planirana i utrošena sredstva	Novi rok i obrazloženje	Preporuke	
	2.2.1. Sprovesti istraživanje u cilju prikupljanja podataka za izradu Informacije o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Realizovano istraživanje izrađena Informacija o zastupljenosti.	Ministarstvo, ljudskih i manjinskih prava, Uprava za kadrove, RTCG	01.10.2021 31.12.2022		3.000,00 € Budžet MLJMP	Aktivnost će se realizovati u II kvartalu 2023, u toku je priprema iste.	Obavezno sprovesti istraživanje u cilju prikupljanja podataka za izradu Informacije o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnom servisu RTCG i drugim javnim emiterima, obzirom na značaj i uticaj medija na multietničku održivost društva	

		ca u javnom servisu RTCG i drugim javnim emiterima.							
		2.2.2. Promovisati pravo pripadnika manjinskih naroda i drugih zajednica, koji žive u opštini Bar, na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlast i lokalne samouprave, putem organizovanja seminara, okruglih stolova.	Broj pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica povećan za 5% u odnosu na Informaciju iz 2015. godine. Održana 3 okrugla stola i 3 seminara	Opština Bar, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava	01.04.2021 - 31.12.2022	Nije realizovano	Planirano 1.000,00 € Budžet Opštine Bar	Zbog mjera i preporuka IJZ i NKT-a protiv pandemije, nerijetko i zbog izostanka finansijske podrške ova aktivnost se nije realizovala u 2022. godini. Novi rok realizacije je IV kvartal 2023	Promovisati prava pripadnika manjinskih naroda i drugih zajednica, koji žive u opštini Bar, na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlast i lokalne samouprave, putem organizovanja seminara, okruglih stolova u cilju povećanja broja pripadnika te populacije i javnim službama
		2.2.3. Povećati stepen participacije pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih	Najmanje dva pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica zaposlenih na pozicijama vi-	Opština Bar, Opština Ulcinj	01.04.2021 - 31.12.2022	Uvećan stepen inkluzije pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim mestima u javnoj upravi opštiner Gusinje, zaposleno	Planirano 10.000,00 € Opština Bar: 500,00 € Opština Ulcinj	U opštini Bar aktivnost je odložena za 2023. godinu	Lokalne samouprave su dužne da rade na povećanju stepena participacije pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim pozicijama u lokalnim organima iz toga razloga neophodno je rad na

		nacionalnih zajednica na rukovodećim pozicijama u lokalnim organima čiji je osnivač Opština Bar.	sokorukovodnog i ekspertske - rukovodnog kadra u lokalnoj upravi opštine Bar.			najmanje 2 pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica zaposlenih na pozicijama visokorukovodnog i ekspertske - rukovodnog kadra			zaposlenju istih
		2.2.4 Inicirati otvaranje Kancelarije za Rome i Egipćane i zapošljavanje pripadnika romske i egipćanske zajednice u 2 lokalne samouprave	Pokrenute 2 inicijative prema lokalnim samoupravama za otvaranje Kancelarije za Rome i Egipćane	MPLJMP Lakalne samouprave Romski savjet NVO	01.04.2021 - 31.12.2022	Kancelarija za pitanja romske i egipćanske populacije je otvorena u Glavnom Gradu Podgorica Opštini Nikšiću i Bijelom Polju.	Nisu potrebna sredstva		
OBLAST 3:		KULTURA I IDENTITET							
Strateški Cilj 3		Očuvana kulturno-istorijska baština manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao važan segment ukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore							
Operativni Cilj - 3.1.		Afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori podržana putem realizovanih mjera i aktivnosti državnih institucija							
Indikator učinka 1.		Polazna vrijednost			Trenutna vrijednost		Ciljna vrijednost		
Porast obilježenih značajnih datuma iz istorije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica		2019. Broj organizovanih manifestacija 8			Broj organizovanih manifestacija 18		Ciljna vrijednost 2023. Broj organizovanih manifestacija 24		

Mjera	Aktivnost	Indikator rezultata	Institucija	Početni i krajnji rok	Status realizacije	Planirana i utrošena sredstva	Novi rok i obrazloženje	Preporuke
	3.1.1 Obilježavanje značajnih datuma iz historije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica koji su prepoznati Zakonom, statutima savjeta i planovima aktivnosti savjeta	Organizovano obilježavanje minimum 10 nacionalnih praznika i važnih datuma godišnje manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Nacionalni saveti, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, CEKUM, lokalne samouprave	01.01.2021 31.12.2022	Organizovano obilježavanje minimum 10 nacionalnih praznika i važnih datuma u organizaciji nacionalnih savjeta, CEKUM-a i lokalnih samouprava Alb nac savjet : 1.Organizacija povodom obeležavanja 110.godišnjice Nezavisnosti Albanije 2.U okviru 110.godišnjice organizovan je Maraton Nezavisnosti Opština Ulcinj: Obilježavanje značajnih datuma iz historije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica koji su prepoznati Zakonom, statutima savjeta i planovima ak-	PLANIRANO: MLJMP 5460,00 E CEKUM 1000 E- utrošeno 250 e SRPSKI NAC SAVJET 1000 Budžeti nacionalnih savjeta i budžeti institucija i lokalnih samouprava Hrvatski savjet u Crnoj Gori planirao 2.000,00€ a utrošeno je 1000 e;	. Hnv:Dana 13. 1. 2021. se po prvi puta obilježio Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, na način da se poslalo priopćenje za medije koje je bilo edukativno-informativnog karaktera, te da se upriličilo svečano podizanje zastave hrvatskoga naroda u Crnoj Gori i zastave Crne Gore na pročelju sjedišta Hrvatskoga savjeta u Crnoj Gori, odnosno Hrvat-	Nastaviti sa realizacijom ove aktivnosti. Nacionalni dan Muslimana Crne Gore SMN CG biće obilježen svečanom sjednicom 20. juna 2022. godine

					<p>tivnosti savjeta.</p> <p>-Povodom Međunarodnog dana Roma održan turnir u malom fudbalu za dječiji uzrast. Podijeljeni pehari kao i osvojene medalje.</p> <p>-Čestitka upućena od strane predsjednika Opštine Ulcinj svim pripadnicima Romske populacije.-.-Opština Ulcinj</p> <p>-Obilježen je Dan nacionalne zastave Albanaca 28.11.2022.godine u Centru za kulturu Opštine Ulcinj.</p> <p>-U susretu obilježavanja Međunarodnog dana Roma, Romski savjet je organizovao online kampanju "I ja sam Rom- I me sem Rom".</p> <p>Bošnjački savjet je U toku marta 2022.godine organizovani tradicionalni Dani kulture Bošnjaka. Manifestacija je obuhvatila sledeće događaje:</p>	<p>Bošnjački savjet 2.000,00€; Savjet muslimanskog naroda Crne Gore 2.000,00€;</p> <p>Albanski nacionalni savjet planirao 1.500,00€ a utrošeno 600 e;</p> <p>Opština Gusinje 100,00€ I isti odnos utrošen;</p> <p>Opština Ulcinj 3.000,00€</p> <p>a) Albanski Nacionalni Savjet planirao 9.228,42€ a utrošeno 9.473,22€; 2) Potrošeno 5.000,00€ (za maraton) I ulcinj> Opština Ulcinj 500e</p>	<p>skoga nacionalnog vijeća Crne Gore, uz prigodna obraćanja, uz nazočnost medija.</p> <p>Samome činu obilježavanja, prethodili su ispunjeni zakonski uvjeti- izrada i predaja etalona grba, zastave i himne, koji su predani na čuvanje Skupštini Crne Gore. 2022. je obilježeno skromnije, iz epidemioloških razloga , na način da je popraćeno podizanje zastave hrvatskoga naroda u Crnoj Gori na pročelja općinskih zgrada u Tivtu i Kotoru, gdje živi više od 5 posto Hrvata u Crnoj Gori.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--

						<p>-Izložba slika "ODSJAJ MINULIH VREMENA".</p> <p>-Tribina "Ženski nam". Promotivno-edukativni muhabet o stvaralaštvu i društvenim temama u tradicionalnom i savremenom društvu</p> <p>- Svečana sjednica Bošnjačkog vijeća na kojoj su uručena priznaja i nagrade istaknutim stvaraocima, neimarima kulturnog identiteta bošnjačkog Naroda.,</p> <p>-Hrvatsko nac vijeće – obilježilo Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori 13. 1. 2022.</p> <p>OPŠTINA Gusinje je obilježila:"Dan albanske zastave" i "Dan bošnjačke zastave"</p> <p>:Opština Pljevlja je Obilježila dan Roma</p>	<p>Hnv:5000 e Opština gusinje 100 e</p>		
--	--	--	--	--	--	---	---	--	--

		3.1.2. Organizovati okrugli sto na temu „Ujedinjeni u različitostima”, za predstavnike državnih institucija i lokalnih samouprava, pravosudnih organa, nacionalnih savjeta, međunarodnih i NVO organizacija	Organizovan po jedan okrugli sto u svakoj regiji; Učešće uzelo najmanje 60 učesnika/ca.	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Nacionalni savjeti, CEKUM	01.07.2021 31.12.2022	Djelimično realizovano	PLANIRANO: 3.500,00 € MLJMP Utrošeno: 747,30 e	MLJMP Organizovalo okrugli sto na temu "Ujedinjeni u različitostima", za predstavnike državnih institucija i lokalnih samouprava, pravosudnih organa, nacionalnih savjeta, međunarodnih i NVO organizacija . Učešće uzelo najmanje 30 učesnika/ca. Aktivnost će se finalizovati tokom 2023. godine	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti koja zbog covid mjera nije mogla biti u potpunosti realizovana
		3.1.3. Organizovati okrugli sto na temu:	Organizovana najmanje 2 okrugla stola. Učešće uzelo	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih	01.07.2021 31.12.2022	Alb nac savj: 1. Realizovan Okrugli sto "Albanci u Crnoj Gori - Izazovi i	Planirano 3.000,00 € MLJMP Utrošeno: 500		

		„Manjinski narodi i etnička distanca u Crnoj Gori”	najmanje 40 učesnika/ca.	prava, Nacionalni manjinski savjeti		Mogućnosti XXI.vijek” 2. Organizovan međunarodni naučni simpozijum posvećen poznatom hrvatskom albanologu Milan Shufli HNV . – okrugli stolovi u organizaciji resornog Ministarstva bili u Tivtu (u suradnji s GA) i u Kolašinu (2. i 3. 11. 2022. – u okviru promocije jezika, obrazovanja, političke participacije i kulture manjina) ; na okruglom stolu u organizaciji CRNVO sudjelovao je predstavnik hrvatske zajednice; kao i u projektu GA (anketa o programima RTCG)	e 2022: alb nac savj) 1.623,21€ 2) 1.623,21€		
		3.1.4 Obezbjediti finansijsku podršku za realizaciju projekata /programa NVO koji	Podržani projekti NVO.	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo	01.07.2021 31.12.2021	Podržani projektima /programima NVO Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama i Zakonu o budžetu za 2021. godinu, Ministarstvo pravde,	opredijeljena budžetom 177.352,16€. Utrošeno 249.790,64€ za		

		doprinosi unapređenju položaja manjinskih naroda, shodno Zakonu o NVO.		javne uprave, digitalnog društva i medija, NVO	<p>ljudskih i manjinskih prava na osnovu Javnog konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija koji doprinose razvoju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednicaza finansiranje projekata/programa NVO u 2021. godini, podržalo je finansiranje 19 projekata/programa NVO u ukupnom iznosu 249.790,64e čija se realizacija očekuje tokom 2022. godine.</p> <p>Isto tako Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama i Zakonu o budžetu za 2022. godinu, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava na osnovu Javnog konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija koji doprinose razvoju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednicaza finansiranje projekata/programa NVO</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--	--

						u 2021. godini, podržalo je finansiranje 15 projekata/programa NVO u ukupnom iznosu 150.000,00e čija se realizacija očekuje tokom 2023 godine.			
		3.1.5 Monitoring upotrebe jezika i pisma pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na lokalnom nivou shodno odredbama čl.79 Ustava i Zakona o manjinskim pravima i slobodama.	40% zaposlenih u lokalnim samoupravama, gdje pripadnici manjina čine većinu ili najmanje 5% stanovništva, je poznato sa odredbama čl.79 Ustava i Zakonom o manjinskim pravima i slobodama koji se odnose na upotrebu jezika i pisma manjina na lokalnom nivou.	Nacionalni savjet Albanaca MPLJMP, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, Zajednica opština i lokalne samouprave.	01.01.2021 31.12.2022	Počela je realizacija projekta o upotrebi Albanskog jezika u institucijama gdje albanci čine od 5% stanovništva mično realizovano	5.000,00 € Nacionalni savjet Albanaca	Ova aktivnost se sukcesivno sprovodi tokom 2022 godine i planira se njena finalizacija u IV kvartalu 2023. u organizaciji Alb savjeta	
		3.1.6 Nastaviti rad i unaprijediti funkcionisanje srpskih medija u Crnoj Gori objavljivan-	Objavljeno minimum 10 članaka dnevno na Portalu "Srpske novine CG"; Emitovano najmanje 10 sadržaja dnevno	NVO "Srpski informativni kulturni klub Sveti Sava", NVO "Društvo	01.01.2022 31.12.2022	Srpski mediji u Crnoj Gori - Portalu "Srpske novine CG"; Srpski radio; magazin "Srpske novine" i Srpska televizija nastavili su planiranom dinamikom da objavljuju, odnosno	PLANIRANO: Minimum 18.000,00 € godišnje Minimum 40.000,00 € godišnje Minimum		

		jem magazina i emitovanjem radio i televizijskih emisija.	naa srpskom radiju; Izdat minimum jedan magazin "Srpske novine" mjesečno; Emitovanje programa na srpskoj televiziji 24/7	za ravnopravnost i toleranciju, u saradnji sa srpskim nacionalnim savjetom		emituju svoje sadržaje. Sadržaji portala „Srpske novine“ (www.srpskenovinecg.com) svakodnevno se ažuriraju najnovijim i najaktuelnijim informacijama iz Crne Gore, regiona i svijeta. Dosadašnje iskustvo pokazuje da je objavljeni broj programskih sadržaja daleko iznad predviđenog broja programskih sadržaja i da se u toku jednog dana na portalu „Srpske novine“ dnevno objavi i po nekoliko desetina informacija iz navednih oblasti. Portal „Srpske novine“ aktivan je 24 časa dnevno i u svakom trenutku dostupan posjetiocima sa najaktuelnijim informacijama.	25.000,00 € godišnje Minimum 100.000,00 € godišnje Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno: 18 000,00 e		
		3.1.7. Nastaviti štampanje i izdavanje knjiga i publikacija na srpskom jeziku i ćirilicom pismu čiji su autori srpski pisci iz Crne Gore i regiona	Odštampano i publikovano minimum 15 knjiga i/ili publikacija godišnje	NVO "Srpsko narodno vijeće" sa partnerom - Srpski nacionalni savjet	01.01.2022 31.12.2022	Književna zadruga Srpskog narodnog vijeća je u toku protekle godine u saradnji sa Srpskim nacionalnim savjetom štampala je više od 50 novih naslova, tako da je već premašila cifru od 400 objavljenih djela i više od 250.000 knjiga.	PLANIRANO: Minimum 30.000,00€ godišnje Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno: 30.000 eura		

		3.1.8. Organizovati obilježavanje Dana srpske kulture	Održano minimum 5 događaja godišnje u okviru Dana srpske kulture, Promovisano minimum 10 knjiga ili publikacija godišnje na srpskom jeziku i ćirilicom pismu čiji su autori srpski pisci iz Crne Gore i regiona	Srpski nacionalni savjet, NVO	01.01.2022 31.12.2022	Srpski nacionalni savjet je pored niza aktivnosti na očuvanju i zaštiti srpskog nacionalnog, kulturnog i jezičkog identiteta srpskog naroda u Crnoj Gori organizovao i promocije najmanje 12 knjiga u okviru Dana srpske kulture na kojima su predstavljene knjige i autori koji stvaraju na srpskom jeziku i ćirilicom pismu.	PLANIRANO: 5.000,00€ po događaju Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno 25 000 e		
		3.1.9. Organizovati održavanje godišnjih konferencija o položaju i perspektivama srpskog naroda u Crnoj Gori i zemljama regiona u cilju razmene iskustava i analiziranja položaja srpskog naroda u tim državama	Održane po dvije konferencije godišnje naizmjenično u nekim od sledećih država: Slovenija, Mađarska, Hrvatska, Rumunija, Republika Srbija, BiH – Republika Srpska, Republika Sjeverna Makedonija, Republika Albanija	Srpski nacionalni savjet, NVO sa partnerima - Nacionalne organizacije iz naznačenih država	01.01.2022 31.12.2022	Do sada je održano tri naest sednica Konferencije	Planirano: Minimum 20.000,00 € (5.000,00 € po konferenciji) Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno 20 000 eura		
		3.1.10.	Organizovana	Srpski	01.01.2022	Srpski nacionalni savjet u	Planirano:		

		Organizovanje izložbe istorijskih dokumenata o postojanosti srpskog identiteta u Crnoj Gori na temu "Tako su govorili naši preci"	izložba u svim opštinama u Crnoj Gori	nacionalni savjet, NVO	31.12.2022	saradnji sa nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom i očuvanjem srpskog nacionalnog identiteta organizovao je niz izložbi istorijskih dokumenata „Tako su govorili naši preci“ koji svjedoče o istorijskom postojanju srpskog naroda na prostorima današnje Crne Gore. Izložbe su organizovane u gradovima Crne Gore, Srbije, Republike Srpske, Republike Srbije, Rumunije...	Minimum 12.000,00€ godišnje Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno 12 000 eura		
		3.1.13 Realizovati projekat "Multikulturalni pasoš Crne Gore" koji ima za cilj promovisanje kulturnih različitosti i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.	Učešće uzelo 200 učesnika/ca; Odštampano i podijeljeno 200 pasoša učesnicima i članovima klubova, predstavnicima/ca ministarstava, ambasada i konzulata, nacionalnih savjeta, kao i pojedincima.	NVO "Identitet"	01.01.2021 31.12.2022	Djelimično realizovano	PLANIRANO: 11.072,00€ Budžet MPLJMP Sektorska analiza MPLJMP za oblast manjinskih naroda UTROŠENA SREDSTVA: 11.072,00€	Projekat „Multikulturalni pasoš Crne Gore“ realizovan je tokom 2021. godine. Održano 10 reprezentativnih javnih KLUB – sastanaka na kojima je dodijeljeno oko 180 PASOŠA. U periodu od 5 mjeseci razmatrano oko 40 aktuelnih tema (prilikom susreta ili u komunikaciji	Multikulturalni pasoš bi trebalo ponoviti, utoliko što je interesovanje za multikulturalizam povećan dodjeljivanjem pasoša i što je značaj pasoša (iako neformalna kategorija) postao predmet znatije građana, naročito mladih ljudi koji su izrazili želju da budu njegovi nosioci. Takođe treba više raditi na održavanju multikulturalnih klubova u budućnosti.

							telefonom, interentom itd. Nastalo minimum 10 kvalitetnih, selektovanih književnih ostvarenja na temu o ZAŠTITI I PROMOVISANJU PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI, bogatstvu suživota i kulturnog identiteta manjina.	
		3.1.17 Sprovesti projekat pod nazivom: Pokaži šta znaš- Crtaj, pisi, plesi i samo se smiješi, u cilju edukacije učenika osnovnih	edukovano 50 učenika Oš "Božidar Vuković Podgoričanin, njihovih roditelja, vršnjaka i rodbine.	NVO SISTEM	01.01.2021 31.12.2022	Realizovano u projektno predviđenom roku. sprovedene edukativne radionice koje su realizovane kao set aktivnosti iz različitih tema i oblasti odnose se na unapređenje i edukaciju manjinskih naroda, odnosno u ovom slučaju djece – učenika manjinskih nacionalnih zajednica	PLANIRANO: 11.632,00€ Budžet MPLJMP Sektorska analiza MPLJMP za oblast manjinskih naroda Utrošena budžetom predviđena	.

		škola i njihovih porodica					sredstva 11.6320,00€		
		3.1.21. Obezbijediti udžbenike i prateća nastavna sredstva za izučavanje albanskog jezika kao jezika sredine za đake prvake koji pohađaju nastavu na albanskom jeziku na teritoriji opština Bar.	Obezbijediti i distribuirani udžbenici za sve učenike/ce.	Opština Bar	01.01.2021 31.12.2022	Udžbenici su obezbijedjeni i distribuirani od strane resornog Ministarstva.	2.400,00 € Budžet Opštine Bar Nisu bila potrebna sredstva		
		3.1.22. Realizovati programe iz oblasti kulture manjinskih naroda koji su usmjereni na podsticanje književnog, likovnog i muzičkog stvaralastva.	Održana kolektivna izložba manjinskih naroda; Održan koncert klasične muzike numera manjinskih naroda. održana izložba narodnih nošnji Crne Gore; Promocija Knjige autora manjinskih	CEKUM	01.01.2021 31.12.2022	CEKUM je organizovao 31 programsku aktivnost iz oblasti književnosti, likovne umjetnosti, scensko-muzičkog programakao i promicije, tribine i više kulturnih događaja, objavio 3 knjige i časopise KOD, dao podršku mnogim NVO, KUD i pojedincima kojise bave promocijom i zaštitom kulture manjinskih naroda Crne Gore	10.000,00€ po godini Budžet CEKUM-a CEKUM-a Planirana sredstva od 10.000,00 eura u potpunosti su utrošena za realizaciju navedenih programa.		

			naroda; Održana manifestacija "Svi smo mi Crna Gora – Bogastvo različitosti"; izdat časopis za kulturu nauku i umjetnost KOD.			CEKUM je realizovao 8 kolektivnih i samostalnih izložbi slika autora manjinskih naroda. HNV			
		3.1.23. Afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori podržana putem realizovanih mjera i aktivnosti državnih institucija održavanjem okruglih stolova, publikacijom knjižernih djela iz istorije manjinskih naroda, organizaciju	Organizovani okrugli stolovi na teme u iz oblasti kulture i istorije manjinskih naroda koje treba da doprinesu sprječavanju asimilacije i diskriminacije, smanjenju etničkej distance i dr., održana Revija Muslimana Crne Gore; Izradjen Bilten SMNCGS; Odštampane ipromovisane liturgijske knjige i monografije; organizovana dopunska nastava na hrvatskom jeziku za predmete istorije, geografije	Savjet muslimanskog naroda Crne Gore, Hrvatski savjet u CG, CEKUM, Opština Tuzi, Opština Gusinje	01.01.2021 31.12.2022	Savjet Muslimanskog naroda CG: -održana Revija Muslimana Crne Gore; Izradjen Bilten SMNCGS; Nacionalni savjet Albanaca je realizovao promociju knjiga albanskog književnika Ridvan Dibra, - štampana i promovisana "Monografije istaknutih medicinskih radnika albanske nacionalnosti" autora Gani Karamanaga. HNV –štampan i promoviran Barski misal u pripremi je štampa zbornika radova o Milanu Šufflayu u suradnji s albanskom zajednicom - U pripremi je izdanje o Crkvi na tlu Boke,	PLANIRANO: Hrvatski savjet u CG 2.000,00€ po okruglom stolu, 5.000,00€ za štampanje knjiga a utrošeno 8000 e i 5000 iz budžeta za 2020 god iz sredstava FZM za aktivnost koja je odložena za 2021) Savjet muslimanskog naroda Crne Gore planirao 3.500,00 €; Opština Gusinje 100,00€; isti iznos je utrošen		

		m kulturnih događaja.	i hrvatski jezik i kultura; stipendirano 20 studenata hrvatske nacionalne manjine; Organizovano 10 koncerata klasične i etno muzike u opštini Tuzi.			<p>dokumentarni film o Hrvatima u Crnoj Gori</p> <p>- organizovana je dopunska nastava na hrvatskom jeziku iz sadržaja jezika, književnosti, povijesti, geografije i kulture; - nastavnika plaća MZOŠRH, a učionicu ustupaju Osnovna škola u Tivtu i Osnovna škola u Kotoru;</p> <p>U opštini Gusinje realizovane 24 manifestacije u cilju afirmacije kulturnih identiteta manjinskih</p> <p>Organizovana 3 okrugla stolova na temu – „Kulturne raznolikosti Crne Gore – nasljedstvo koje nas obogaćuje“</p>	<p>Opština Tuzi 1500,00 €: Utrošena sredstva: 500 e</p> <p>Albanski savjet 1000.00eura</p> <p>+ 3500.00eura</p> <p>Planirano za 2022. 3 500.00 eura</p> <p>Tuzi: Utrošeno 500, 00 eura</p>		
		3.1.24 Unaprijediti bibliotečki fond Bošnjačke nacionalne biblioteke čiji je osnivač Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori.	Povećan bibliotečki fond za minimum 500 knjiga. Broj članova biblioteke povećan u značajnom procentu?	Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori	01.01.2021 31.12.2022	<p>Aktivnost je realizovana. Planirano je povećanje bibliotečkog fonda za 500 knjiga, plan je premašen nabavkom oko 1000 knjiga.</p> <p>Napomena: Većina knjiga su donacija institucija s teritorije Bosne i Hercegovine sa Kojima Bošnjački savjet ima dobru saradnju.</p>	<p>PLANIRANO: 1.500, 00 €</p> <p>Utrošeno 935,00 €</p> <p>Institucije sa kojima Bošnjačko vijeće tradicionalno ima dobru saradnju, biblioteke iz</p>	<p>Aktivnost je djelimično realizovana. Planirano je povećanje bibliotečkog fonda za 500 knjiga do trenutka pisanja ovog izvještaja bibliotečki fond je uvećan za cca 300 knjiga. Do</p>	

							Crne Gore i regiona, NVO i dr	kraja tekuće godine ova aktivnost će se u potpunosti realizovati	
		3.1.25. Organizovati okrugli sto, tribinu ili seminar na temu koja se odnosi na bitna identitetska pitanja Bošnjaka u Crnoj Gori.	Organizovan minimum jedan okrugli sto, tribinu ili seminar	Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori	01.01.2021 31.12.2022	Održan Okrugli sto "Bošnjaci i aktuelni procesi u Crnoj Gori i regionu", u organizaciji Bošnjačkog vijeća.	PLANIRANO: 2500, 00 € Utrošeno 2.313.00 € Budžet Bošnjačkog savjeta.		
		3.1.26. Otvaranje prve knjižare u Crnoj Gori sa literaturom na albanskom jeziku	Snabdjevene knjižare sa knjigama na raznim jezicima, sa fokusom na albanskom jeziku.	Albanski nacionalni savjet	01.01.2021 31.12.2022	knjižara „Ulqini“ je otvorena u Ulcinju	PLANIRANO: 30.000,00€ Donacija Ambasade Albanije Utrošeno 30.000 eura		
		3.1.27 Snimanje i emitovanje informativnog i kulturno-obrazovnog programa na jezicima manjinskih	Emitovano: 365 Emisija Lajmet ; 45 Emisija Mozaiku; Novogodišnja emisija na albanskom jeziku 45 Emisija	RTCG	01.01.2021 31.12.2022	U potpunosti realizovano u saradnji sa manjinskim savjetima je u potpunosti realizovao aktivnost u 2022 godini Emitovano: 365 Emisija Lajmet ; 45 Emisija Mozaiku;	PLANIRANO 84.114,00 € Bužet Utrošena sredstva: 84114,00 Utrošeno 84114, 00 eura	Aktivnost se ponavlja i u tekućoj godini	

		naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na nacionalnom servisu.	Mostovi 25 Emisija Savore 260 radijskih emisija Lajmet e mengjesit(Jutamjevijesti) 260 radijskih emisija Ditari (dnevnik na albanskom) 45 radijskih emisijaNe fund te javes (Na kraju nedjelje) 25 radijskih emisija na romskom jeziku			Novogodišnja emisija na albanskom jeziku 45 Emisija Mostovi 25 Emisija Savore 260 radijskih emisija Lajmet e mengjesit(Jutamjevijesti) 260 radijskih emisija Ditari (dnevnik na albanskom) 45 radijskih emisijaNe fund te javes (Na kraju nedjelje) 25 radijskih emisija na romskom jeziku:	Aktivnost se ponavlja i u tekućoj godini		
	3.1.28.	Obezbjediti finansijsku podršku aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih	Finansijski podržano minimum 170 projekata nevladinih organizacija, pravnih i fizičkih lica, po godini, od čega: minimum 10% za albanske, minimum 20% za bošnjačke, minimum 10% za hrvatske, minimum 5% za muslimanske, mini-	Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava	01.01.2021 31.12.2022	U 2022. godini finansijski je podržano 195 projekata (58 pravnih i 137 fizičkih lica); 18% projekata se odnosi na albansku nacionalnu zajednicu (13% sredstava), 15% na bošnjačku (14% sredstava), 4% na hrvatsku (4% sredstava), 5% na muslimansku (5% sredstava), 5% na romsku (5% sredstava), 7% na srpsku (10% sredstava) i 46% su multinacionalni projekti	U 2022. god. UTROŠENO je 1.049.723,00€, odnosno 76% od sredstava opredjeljenih za finansiranje Fonda shodno Zakonu o manjinskim pravima i slobodama Budžet Crne Gore		

		nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.	mum 10% za romske, minimum 5% za srpske, minimum 40% za multinacionalne projekte			(49% sredstava			
		3.1.29 Snimanje i emitovanje emisija "Dialog kultura" između različitih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori . Kultura obrazovanje, školstvo manjina u Crnoj Gori	Emisije su publikovane i na web sajtu.	NVO Elita Plus	1.01.2021 31.12.2021	NVO Elita plus realizovala je 11 radio emisija sa trajanjem od 60 minuta. Gosti u emisijama su bili eksperti i poznavaci prilika- multikulture u Crnoj Gori ipredstavnici civilnog sektora, institucija koji se bave kulturom u Crnoj Gori.	PLANIRANO : 11.920.00 € Bužet MPLJMP Sektorska analiza MPLJMP za oblast manjinskih naroda UTROŠENO: 11.920.00		
OBLAST 4:		POLITIČKA PARTICIPACIJA							
Strateški cilj 4:		<i>Obezbijeđeno autentično političko predstavljanje i participacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom životu Crne Gore.</i>							
Operativni cilj 4.1:		<i>Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice su osnažene za učešće u političkom životu Crne Gore kroz dalji razvoj referentnog normativnog okvira i putem edukacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.</i>							

Indikatori učinka 1:		Polazna vrijednost			Trenutna vrijednost 2021			Ciljna vrijednost 2023.	
Povećan broj edukovanih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije u odnosu na podatke iz 2018. godine		2019 4			150 Definisan prijedlog izmjene izbornog zakonodavstva u dijelu autentičnog političkog predstavljanja romske zajednice			200 Definisan prijedlog izmjene izbornog zakonodavstva u dijelu autentičnog političkog predstavljanja romske zajednice	
Mjera	Aktivnost	Indikator rezultata	Institucija	Početni i krajnji rok	Status realizacije	Planirana i utrošena sredstva	Novi rok i obrazloženje	Preporuke	
	4.1.1 Edukovati pripadnike/ce manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije	Najmanje 150 pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica je edukovano o značaju političke participacije	Fakultet političkih nauka, Nacionalni savjet Albanaca	01.01.2021 31.12.2022	NSA: Realizovao je trening za mlade lidere koji žele da se bave politikom. Javne ličnosti iz političke scene, novinari i analisti bili su treneri ove dvodnevne obuke. obučeno najmanje 150 učesnika/ca	Planirano: 4.000,00 € Nac. Savjet Albanaca Utrošena sredstva: 4.000.00 eura			
	4.1.2 Sprovoditi edukacije o važnosti političke participacije i javnog zagovaranja politika od značaja za pripadnike	Organizovane 3 edukacije za 60 predstavnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, nacionalni savjeti,	01.01.2021 31.12.2022	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava sprovelo 3 kampanje u sve tri regije zemlje. Učešće uzelo 150 učesnik/ca.	Planirano: 8.000,00 € Budžet Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava utrošeno 8000 e	HNV kampanje nisu sprovedene s predstavnicima hrvatske manjine i hrvatskom političkom strankom jer nije parlamentarna, a što se tiče političke participacije	Commented [BD1]:	

		manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa fokusom na rome i egipćane						generalno, HGI je na sastancima općinskog odbora Tivat vršio obuku za svoje mlade, a održano je i predavanje eurozastupnika Karla Resslerera. Rezultat je 20 obučениh mladih pripadnika i aktivista. Plan da je da se u 2023. vrše i dalje obuke uz neznatna materijalna sredstva iz budžeta HNV-a.	
		4.1.3. Sprovesti edukacije i kampanje o važnosti političke participacije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica	Sprovedene 4 kampanje; Obuhvaćeno minimum 80 pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; Održan 1 seminar za 20 učesnika	Ministarstvo, ljudskih i manjinskih prava, nacionalni savjeti, političke partije zastupljene u Parlamentu	01.01.2021 31.12.2022	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava održalo dvodnevne kampanje u Tivtu i Kolašinu. Učešće uzelo 100 učesnika/ca. Teme su bile etnička distanca, primjena zakona o manjinskim pravima i slobodama.	Planirano: 3.000,00 € po godini Utrošeno 2624,7 e Budžet Ministarstva ljudskih i manjinskih prava	- predstavnici iz hrvatske zajednice (HGI i HNV su bili panelisti i sudionici on line konferencije na temu političke participacije u organizaciji CEDEM-a. MPLJM nije realizovao jer je planirano za 2022	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti koje bi ukazale na značaj postojanosti političke organizovanosti ovog manje brojnog naroda

		4.1.4. Inicirati izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na smanjenje izbornog cenzusa za izbor poslanika iz reda romskog i egipćanskog naroda u Crnoj Gori.	Inicirana izmjena i dopuna člana 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika, kroz primjenu cenzusa od 0,35% ;	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, MUP Ombudsman Romski savjet	01.04.2021 31.12.2022	Inicirana izmjena i dopuna člana 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika	Nisu potrebna dodatna sredstva Budžet Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih		
OBLAST 5:		SPECIFIČNE MJERE							
Strateški cilj 5		<i>Uspostavljen efikasan sistem monitoringa ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori i podići nivo njihove svijesti o sopstvenom statusu, pravima i obavezama u skladu sa međunarodnim standardima i pozitivnim pravom Crne Gore.</i>							
Operativni cilj 5.1		<i>Podignut nivo svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina.</i>							
Indikatori učinka		Polazne vrijednosti			Trenutna vrijednost		Cijna vrijednost		
Povećan broj obuka u cilju podizanja nivoa svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i generalne javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina		<i>Polazna vrijednost 2019 Organizovana 2 treninga</i>			Organizovana 4 treninga		<i>Ciljna vrijednost 2023 Organizovano 8 treninga</i>		

Mjera	Aktivnost	Indikator rezultata	Institucija	Početni i krajnji rok	Status realizacije	Planirana i utrošena sredstva	Novi rok i obrazloženje	Preporuka
	5.1.1. Organizovati fokus grupe za roditelje i učenike većinske populacije kako bi se smanjio stepen etničke distance prema romskoj i egipćanskoj djeci i odraslima.	Edukacija najmanje 50 roditelja; Izrađen i objavljen izvještaj RCC i sa prikazom socijalne distance prema Romima i Egipćanima	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava	01.01.2021 31.12.2022	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Direkcija za inkluziju Roma i Egipćana, organizovalo je 18. i 19. oktobra 2021.godine, u saradnji sa OŠ „Pavle Žižić“, u Bijelom Polju, OŠ “Radomir Mitrović” u Beranama, OŠ „Vuk Karadžić” u Beranama i OŠ „25 maj” u Rožajama, edukativne radionice sa građanima/građankama ovih opština u cilju smanjenja etničke distance prema građanima/građankama romske i egipćanske zajednice. Na edukativnim radionicama je prisustvovalo ukupno 74 osobe (59 Ž). https://www.gov.me/cyr/clanak/edukativne-radionice-u-cilju-smanjenja-etnicke-distance-prema-romskoj-i-egipcanskoj-zajednici	Nisu potrebna sredstva Budžet Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih Utrošeno : 100 eura		
	5.1.2. Organizovati kampanje za promociju prava iz Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Zakona o	Organizovano minimum 7 kampanja; obuhvaćeno 100 učesnika/ca.	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava Nacionalni savjeti i lokalne samouprave	01.07.2021 31.12.2022	U organizaciji Ministarstva ljudskih i manjinskih prava organizovana dva dvodnevna okrugli stola orugla stola u Tivtu pod nazivom” Ustav Crne Gore, Zakon o manjinskim pravima i slobodama, Zakon o izboru upotrebe i javnom isticanju nacionalnih simbola” I !” Infrmisanje na manjinskim jezicima u Crnoj Gori” Učešće uzelo 40 učesnika/ca.	Planirano 1.500,00 € po godini utrošeno 2624.7 e Budžet Ministarstva ljudskih i manjinskih		

		izboru, upotrebi i isticanju nacionalnih simbola.				U Kolašinu 2.11.2022. godine održan dvodnevni okrugli sto "Pravna regulative zaštite prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Evropskoj Uniji i CRNOJ Gori. I Pravna regulative zaštite prava i upotrebe manjinskih jezika u EU i Crnoj Gori" Učešće uzelo 50 učesnika/ca.			
		5.1.3. Sprovesti treninge za senzibilisanje zaposlenih u javnoj upravi i pravosudnim organima o manjinskim pravima.	Organizovana 4 treninga/obuke za zaposlene u javnim organima i lokalnoj samoupravi; organizovana 2 treninga/obuke za zaposlene u pravosuđu	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	01.01.2021 31.12.2022	Nije realizovano	Planirano 3.500,00 € po godini Budžet Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih	Nije realizovano zbog aktuelne epidemiološke situacije i finansijskih sredstava Aktivnost je planirana za 2022	organizovati treninge za zaposlene u organima lokalne samouprave i pravosuđa
		5.1.4. Predstavljanje prakse Evropskog suda za ljudska prava u pogledu predstavljanja koje se	Organizovano 4 okrugla stola; obuhvaćeno 100 učesnika/ca.	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Zaštitnik ljudskih prava i	10.01.2021 31.12.2022	Nije realizovano	Planirano: 1.500,00 € po godini Budžet Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih	Nije realizovano zbog aktuelne epidemiološke situacije i finansijskih sredstava Aktivnost je planirana za 2022	realizovati aktivnost do kraja IV kvartala 2022 praksa Evropskog suda je od ključnog značaja u pogledu pred-

		odnose na zaštitu prava manjinskih naroda.		sloboda i lokalne samouprave					stavki koji se odnose na zaštitu prava manjinskih naroda
		5.1.5. Unaprijediti kapacitete zaposlenih u institucijama/nacionalnim savjetima, koje se bave pravima manjinskih naroda za kvalitetan monitoring u ostvarenju i primjeni ljudskih i manjinskih prava, organizovanjem obuka i seminara.	Minimum 4 zaposlena MLJMP-a, pohađalo obuke UZK-a n temu antidiskriminacije ljudskih prava; Organizovana 2 seminara za predstavnike institucija, nacionalnih savjeta.	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, UZK,6 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda,	10.01.2021 31.12.2022	2 zaposlena MLJMP-a, pohađalo obuke UZK-a n temu antidiskriminacije ljudskih prava	Nisu potrebna sredstva	zbog aktuelne epidemiološke situacije 2 zaposlena od planiranih 4 MLJMP-a, pohađalo obuke UZK-a n temu antidiskriminacije ljudskih prava;	Aktivnost će se nastaviti u 2023
		5.1.6. Obezbjediti pružanje besplatne pravne pomoći pripadnicima srpskog naroda u slučajevima zaštite od diskriminacije	Pružena besplatna pravna pomoć za najmanje 50 osoba godišnje	Srpski nacionalni savjet	01.01.2022 31.12.2022	Srpski nacionalni savjet, preko angažovanih advokatskih kancelarija tokom prošle godine kontinuirano je pružao besplatnu pravnu zaštitu i profesionalno zastupanje za građane srpske nacionalnosti u Crnoj Gori, Zahtjeve za besplatnu pravnu zaštitu Srpski nacionalni savjet primili su se svakog radnog dana u kancelarijama Savjeta. Tokom proteklog perioda Služi pravne zaštite po osnovu zaštite od diskriminacije obratilo se više de-	12.000,00 € godišnje godišnje iz budžeta Savjeta Konkursi za podršku projektima Crne Gore i Republike Srbije Utrošeno 12 000 eura		

						setina (najmanje 50)građana srpske nacionalnosti			
		5.1.7 Prevod Zakona o izboru upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola i Zakona o manjinskim pravima i slobodama na albanski i romski jezik	prevedeni zakoni	MIJMP	01.01.2022 31.12.2022	Nije realizovano	1500 E BUDŽET MLJMP	Aktivnost je redovno planirana za 2022	
		5.1.8. Organizovati okrugli sto "I mi smo dio zajednice" povodom obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava.	sproveden okrugli sto za predstavnike manjinskih naroda i lokalne uprave	NVO Centar kreativnih vještina	01.01.2021 31.12.2021	održan okrugli sto povodom obeležavanje Međunarodnog dana ljudskih prava. Cilj je bio popricati o aktuelnim temama kada su ljudska i manjinska prava u pitanju sa autenticnim predstavnicima na sjeveru Crne Gore.	11920 eura sektorska analiza 11920 eura NVO Centar kreativnih vjestina		
		5.1.10 pripremiti i sprovesti popis stanovništva koji će između ostalih obezbijediti podatke o nacionalnoj strukturi stanovništva	sproveden popis stanovništva	uprava za statistiku	31.12.2021 31.12.2022	Djelimično realizovano	budžet cg	sa pripremnim aktivnostima za popis pocelo u navedenom roku (III kvartal 2021.). Dalji tok pripremnih aktivnosti i sprovođenje popisa zavisi od političkih odluka i usvajanja Zakona o popisu od strane	

								Skupstine	

PREPORUKE ZA NAREJNI PERIOD SPROVOĐENJA

- Unaprijediti međusektorsku saradnju u cilju boljeg praćenja i implementacije manjinske politike organizovanjem seminara i okruglih stolova, davanjem inicijativa, potpisivanjem memoranduma;
- Poboljšanje uslova neophodnih za pripadnike nacionalnih manjina kako bi održavali svoju kulturu i očuvali bitne elemente svog identiteta“ je ključna obaveza OKZNM. Dakle aktivnosti se usredsređuju na finansijsku podršku državnih institucija zaštiti i promociji kulture manjina i uspostavljanju transparentnog sistema raspodjele koji predviđa mogućnost za predstavnike manjina da budu adekvatno uključeni. CG se obavezala da će podsticati distribuciju radova na jezicima manjina vaan njihove jezičke zajednice i da će podsticati pristup na manjinskom jeziku radovima izrađenim na drugim jezicima. Potrebno je ohrabrivati direktno učešće predstavnika manjina u planiranju kulturnih aktivnosti. To se odnosi na sve aktere Strategije manjinske politike
- Unaprijediti organizovanje i raspodjelu pružene finansijske podrške koja je neophodna je za očuvanje i razvoj manjinske kulture. Tendecija je da se predstavnici manjina što više uključe u proces donošenja odluka o raspodjeli sredstava za kulturne projekte organizovanjem tutorskih časova i mentorskom podrškom za učenike romske i egipćanske populacije ali i neka vrsta kontrole dodijeljenih sredstava;
- Unaprijediti saradnju sa nacionalnim savjetima u smislu bolje koordinacije aktivnosti, postavljanja i realizacije zahtjeva. Jedan od problema u realizaciji ali i u monitoringu aktivnosti jeste i nedovoljna upućenost u metodologiju donošenja realizacije i izvještavanja o strateškim dokumentima. U vezi sa tim preporučuju se obuke ili seminari na tu temu. Ovo se ne odnosi samo na nacionalne savjete već i na sve predlagače aktivnosti AP.
- Sprovoditi kampanje podizanja svijesti kroz obuke, sastanke, distribuciju flajere, kako bi pripadnici manjinskih zajednica i cjelokupno društvo postali svjesni svojih prava. Projekti i dalje treba da obuhvataju radionice i roditelja i djece naročito je ovo važno za roditelje kako bi se razgovaralo o važnosti obrazovanja djece kao i dječjim brakovima. Tendencija je izgraditi jaku i koozistentnu vezu između škole i roditela.
- Podsticati izbore predstavnika manjina, povećanjem interkulturalnog dijaloga i poštovanjem kultura manjina.
- Izraditi nove programe obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje, posebno prilagođenih potrebama romske i egipćanske populacije, uključujući stare zanate i uključivanje polaznika programa, u skladu sa individualnim planovima;

- Kontinuirano raditi na stvaranju sigurnog i otvorenog prostora za manjinske učenike u školi kako bi se obezbijedila njihova integracija i kako bi se motivisali da ostanu u školi i osjete blagodeti obrazovanja. U to smislu raditi na poboljšanju komunikacije između škola i manjinskih zajednica, na unapređenju jezičkih vještina manjinskih učenika kroz kurseve jezika. (e);
- Jačati svijest pripadnika manjinskih naroda o ljudskim pravima kroz povećanje njihovog poznavanja međunarodnih i evropskih standarda u oblasti ljudskih prava kontinuiranim pružanjem podrške kroz različite konsultativne i informativne sadržaje.
- Ostvariti užu saradnju među institucijama koje se bave zaštitom prava manjina radi razmjene iskustava i zajedničkog iznalaženja kvalitetnih rješenja. Učiniti dodatne napore kako bi manjinama (u prvom redu Romima) bilo dostupno obrazovanje na svim nivoima – od predškolskog do visokog.
- Osigurati bolji i sistematičniji pristup pravdi, kroz pravo na žalbu u odgovarajućim postupcima koji su zakonom uređeni. Proširiti broj korisnika besplatne pravne pomoći, obezbjeđivanjem većeg stepena informisanosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o pristupu pravdi kroz sprovođenje različitih kampanja i promocije sa tom tematikom
- Povećati svijest populacije o multikulturalnosti i obezbijediti aktivniju promociju manjinskih prava i kultura, kroz različite medijske kampanje i druge sadržaje.